

Darülfünun EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

فلسفہ ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیا ، ادبیات

ایک آئندہ بر نشر اولونور

مندرجات

ایک زمان فلسفہ سی	دو قنور اور خانہ سعد الدین
ایک تورک فیلسوفی	از میرلی اسماعیل مہدی
روصوبہ کورہ بدن تربیہ سی	اسماعیل مہدی
تصحیح واعتذار	آرام غالاتی
فلسفہ اصطلاحی	خلیل نعمت اللہ
ابتدائی ذہنیت	خلیل نعمت اللہ
جوغرافیادہ مشاہدہ اصولی	علی طامہ
بین الملل مستشرقلر قونفرہ سی	کویہ پی زاده محمد فواد

استانبول — آمدی مطبعہ سی

1928

يکي زمانه فلسفہ سی [1]

§ 1 — رونه سانسده فکر جريانلری

رونه سانسده کی فکر جريانلرینه اساس اولمق اوزره دورت استقامت کوستریله بیلیر .
اول امرده بو تجدد حرکتی **نومانیزم** یعنی اسکی یونان ادبیات ، فلسفه و تاریخنک تبعی
ایله باشلار . (دانتہ) ، (پترارقه) و (بوقاچیو) زمانندن بری ایتالیا ده بونلره قارشی
علاقه متمادیاً تزاید ایتمکده ایدی . اسکی ادبیات و فلسفه نک اصلی منبعلرینک بیلنمسی
ایچون بر هوس اویانمشدی . اورته زمانده کلیسه طرفندن قبول اولونمش و سوسلنمش
آرسطو معلوماتی کیمسه یی تطمین ایتمه دیکندن بونلرک حفظ اولندیغی شرقی روما ایمپراطورلغی
ایله مناسبتہ کیریشیلیمشدی . عینی زمانده شرقی روما ایمپراطورلغنک تورکلر طرفندن تهدید
اولنمسی و نہایت ضبطی آوروپا ایله مناسباتی تسهیل و تقویه ایتدی . فلسفی نقطه نظرندن
اولا جانلاندیریلن افلاطون ایله پلوطین اولمشدی . استانبولدن اورتودوکس و قاتولیک
کلیسالرینک توحیدی ایچون 1438 سنه سنده Ferrara ده طوپلانا قونغرہیه مرخص
صفتیله کلن Plethon نک تشبیلہ Medici لک حمایه سنده 1440 سنه سنده افلاطون
آقاده میسی تأسیس اولنمشدی . بو آقاده مینک اک نافذ معلمی و مدیری مارسیلیو فیچینو
(Marsiglio Ficino) مشهور لاتینجه ترجمه لرله افلاطونک اثرلرینه قارشی بویوک بر
علاقه اویاندرمشدی . عین زمانده آرسطویه قارشی کلیسه عنعنہ سنندن مستقل و اثرلرینک
اصلنه رجوع ایدن جريانلره تصادف اولونور . بویله جه آوروپا عالملری اسکی یونان حرث
ولسانيله مشغول اولمغه باشلارلر .

رونه سانس ثانیاً **اقتراع و کشفلر** زمانیدر . طبیعت مشاهدہ سنه و تجربہ یه استناد ایدن
تدقیقاته بو زمانده چوق تصادف اولمقله برابر بونلرک اکثریسنک علم سیمیا و علم نجومه

[1] 1927/28 درس سنه سی اثناسنده ، گیسهن دارالفنون فیلسفه پروفیسوری خوجام فون
آستہرک فلسفه تاریخی درس لرندن اقتباس ایدہرک تنظیم ایتدیکم بو درس لری ، دارالفنون غزده کی
فلسفه تاریخی درس لرینه اساس اتخاذا یتمش ایدم . فورلہ ندهرک ترجمہ سی تمام اولونجه یه قادار بونک
طلبہ یه استفاده تأمین ایدہجکنی دوشوندیکم ایچون نشرینه قرار ویردم .

عائد اولدینی کورولمکده در . مع مافیه بو غریب خولیار نهایت یکی زمانک اصولی طبیعت علملرینه قوپرنیق Copernicus ، که پلهر Kepler و غالی لهئی Galilei واسطه سیله منجر اولور . هر نه قدار اورتہ زمانده طبیعت مشاهدہ سی و طبیعت حقندہ منفرد مشخص بیلکیلر ، باخصوص آریستونک اثرلرینی اولدقجه لایق بر صورتده توسیع ایدن Albertus Magnus ک اثرلرنده مبذولاً وارسهده طبیعت و طبیعت تحریمی اورتہ زمان ایچون بر غایه اولدیغندن دائماً فرعی اوله رق قالمشدر . حالبوکه رونه سانسده طبیعت ، انسانلرک ایچنده اللہک ایزلرینی آرادقلری نامتناهی ، مجهول وسینه سنده بر چوق سرلری صاقلایان بر وارلقدر . ایشته بویله بر طبیعت سایه سنده ، انسانلر بیلکی یه قارشى دویدقلری آرزوی تطمین ایده بیله جکلری کبی اونک سایه سنده قوت و اقتدار صاحبی ده اولابیلرلر . طبیعت ایله مشغول اولان کیمسه لرک معنوی افق Columbus ک آمریقایی کشفی ، قوپرنیقک (Copernicus) ارض تلقیمی و Giordano Bruno نک کائنات کوروشی ایله نه قدار توسع ایتمشدر ! یکی قطعه نک کشفنه ، کائناتک نامتناهی کی و بونکله برابر کره مزک دیگر سماوی جسملر آره سنده اک کوچوکلرندن بری اولمی فکری انضمام ایتش و انسانلری سرمست ایتمشدر .

ثالثاً ؛ رونه سانس ره فورماسیونه زمانیدر . ره فورماسیون ایله دینی حس درینلشمش نص چرچیوه لرینی قیرمش و کلیسه نک وصایتندن قورتولمشدر . دینی خصوصدهده طبیعت ده اولدینی کبی الله ، آراشدیرمه لرک صوک غایه سی اولمشدر . انسانلر ، طبیعت تحریمی و درونی حیاتلرینه چکیلیمک صورتیله نامتناهی بر آراشدیرمه نتیجه سنده الله یاقلاشه بیله جکلرینه قانع اولمشدرلر . انسانلر دینی قناعتلرینک منبعی خارجی سلطه ده آرامانک بوش اولدیغنی و الله یاقلاشمق ایچون کندیلرنده کی اقتدارک کافی اولدیغنی ادراک ایله کندی کندیلرینک راهبیری اولدیلر . اورتہ زمان متصوفلرنده باشلایان بو جریان ، رونه سانسده کی پانته ئیست طبیعت فلسفه سنده (Giordano Bruno ، Nicolaus Cusanus) کمال درجه سنه واصل اولور . ره فورماسیونک یکی بر کلیسه ایله یکی بر نص تأسیس ایتمه سی بو جریانک دینی ساحه ده دوگماسنه سبب اولمش و بویله جه اسقولاستیق ذهنیتنی پروتستان کسوه سنده یکیدن یاراتمشدر .

نهایت رونه سانس عصری ، ملی دولتلرک تشکل زمانیدر . اورتہ زمانک دولت

مفکوره سی ، دنیای احاطه ایدن و دنیاده الهی دولتی تمثیل ایدن دولتدر. اورته زمانده کی بودولت فکری آرتق ذهنلری جذب ایدمه دیکندن یرینه ملی وقوته مستند دولت مفکوره سی کچمشدر. دولت مفکوره سی یاننده حق و حقوق مفهوملرینک تدقیق ده باشلامش و Hugo Grotius ک اثرلریله معاصر ده موقرات دولت مفکوره سی اویانمشدر.

بوراده رونه ساسنده کی فکر جریانلری حقنده قیصه جه کوستردیکمز بودرت جهت بربرندن آیری و درونی رابطه دن عاری دکدر. بونلر بربریله برچوق صورتلرده تماس ایدر. وهپسنده کائناته قارش آلمان وضعیت بردر. ئومانیتلرک تدقیقلری یعنی اسکی زمان محررلرینک تبعی تاریخی ولسانی تبعلر اولمقدن زیاده سیمیاچیلرک تجربیلری کی طبیعت بیلکیسی ایچون بر واسطه در. واضح اصول وثابت مفهوملره استناد ایتمین طبیعت علمی اولاماز. ایشته رونه سانس انسانلرنده مفقود اولان بو امین اصولدر. آرسطونک Organon ی (آلت) ومه تافیزیک مفهوملری اورته زمان نهایتنده کی اسمجی فلسفه نک تنقیدینه معروض قالارق اساسندن صارصیلمشدر. مع مافیه بونک یرینه قونه جق داهایکی برشی میدانده یوقدر. یالکز بعض داهی شخصیتلرک ، Copernicus ، Galilei ، Kepler ، طبیعت علملرینک تأسیسی اثناسنده قوللاندقلری منفرد اصوللره تصادف ایدرز.

بوآراده عنعنوی اصوللرک کفایتسزلکندن اسکی زمانه رجوع ایله افلاطون و پلوطین واسطه سیله طبیعت یاقلاشمغه تشبث ایدیلیور. مع مافیه بویولده الده ایدیلن طبیعت و کائنات بیلکیسی علمی ماهیتده اولمقدن زیاده دینی و سری و ذکایی تطمندن زیاده دینی حسی تطمین ایده جکی عیاندر.

2 § - اون یدنجی واون سکزنجی عصر فلسفه سنه عمومی بر نظر.

يکي زمان فلسفه سنک ۱۷ نجی عصرک باشندن ۱۸ نجی عصرک نهایتنه قادار اولان قسمی رونه سانس و اون طقوزنجی عصر فلسفه سیله مقایسه ایدنجه ایلک نظرده بونک نسبتاً متصل برسير تعقيب ایتدیکنی مشاهده ایدرز. فلسفه تاریخنده ، شخصیتلرک و سیستملرک بربرندن فرقلی اولماسنه رغماً دوشونوشلرنده ، مسئله لرنده و ومفهوملرنده بوقادار مشترک حاصه اراهه ایدن بردور یوقدر.

بوراده اولان نظر اعتباره آله جق جهت - عینی زمانده اک مهمیدر - فلسفه نکی طبیعت علملرینه یعنی ریاضی فیزیکه اولان صیقی مناسبتیدر . بومناسبت خارجاً همان بوتون فیلسوفلرک طبیعت علملریله مشغول اولالرنده کورولور . انکلیز فلسفه سندن صرف نظر بویوک فیلسوفلرک همان هپسی ریاضیات و فیزیک خصوصنده پک بویوک کشفلرده بولونمشلردر . یالکز اک مهملری اولق اورزه ده قارتک هندسه تحلیه سنی ولایب نیتسک حساب اصغر نامتاهیسنی ذکر ایده بیلیرز .

رونه سانسک اک مهم محصولی اولان ریاضی فیزیک ایلك مستقل و کندی اصولیه انکشاف ایدن علمدر . بوعلم ثمره لری و دایمی تکاملی ایله حقیقت و بیلکینک ممکن اولدیغنی کوسترمش و بوندن دولای بوتون علملره نمونه اولسی لازم کلدیکی فکری حاصل اولمشدر . 17نجی و 18نجی عصر فلسفه سنده ریاضی فیزیک بو ایکی شکلده چوق مهم بررول اوینار : اولاً صحیح و یقین بیلکی اولدیغنی ایچون فلسفی سیستملره اساسلی برقسم اولق اوزره ادخال اولونور . ثانیا علمی نمونه اولق اوزره هریرده تطبیق اولونمالی و اصولی مادی اولمین موضوعلره ده تشمیل اولونمالیدر . بویله جه (ده قارت) دن (قانت) ده قدار فلسفی تدقیقاتک مبدائی تشکیل ایدن مشترک مسئلهیه تصادف ایدیورز : اصول مسئله سی ! اول امرده طبیعت علمنده تطبیق اولنه رق مشر اولان اصولک ماهیتنی تمامیه و بوتون وضوحیه آ کلامق و صوکره بواصول واسطه سیله بیلکیمزک نه کیی نتیجه لره واره جغنی وهانکی سؤالری حل ایده بیله جکنی آراشدیرمق لازم کلیر .

اشیا حقنده دوشونمکه باشلامدن اول بیلکی اقتداریمزی و بیلکینک ساحه سنی آراشدیرمق یعنی کائنات بیلکی سندن اول بشری ذکانک انتقادی لزومی ؛ بزه قانت فلسفه سنک اساسی نقطه نظری دییه معلوم اولان بوفکر حد ذاتنده ، 17نجی و 18نجی عصر فلسفه سنک هیئت عمومیه سنده مشترک بر فکدر . بر کره فلسفی اساس اثرلرک اسملرینی وبونلرک ناصل مدافعه ایدلرک لرینی کوزدن کچیرمک کافیدر . مثلاً ده قارت : *Discours de la Méthode* ، مالبرانش : *Recherche de la vérité* ، لوق : *Essay concerning human understanding* ، بارقلی : *Principles of Human Knowledge* والحو

دیگر بر نقطه داها : بو فیلسوفلرک هپسنه ، شویله بر خصوصیت کندیلرینک سلفلرینه فائق اولدقلری حسنی ویرر : کلیاً مرعی و معین بر بیلکی اصولی . بر متفکر

ایچون اصول، بر مهندس ایچون پرکار و جدول کیدر. یعنی اصول فردی استعدادی
 رفع ایده جک و عمومیتی دولایسیله موفقیتی تأمین ایده جک بر واسطه در. ده قارت عینی
 شیئی Discours ک ایلک سوزلریله شویله افاده ایدیور: « بن هیچ بر زمان عقلمک
 هر کسدن دها مکمل اولدیغی ادعاسنده دکلم، حتی اکثریا، بعضیلرینه میسر اولان
 سرعت انتقال چوق واضح و متمیز بر مخیله و چوق واسع و دائماً حاضر بر حافظه نك
 بنده ده اولسنی آرزو ایده دردم. یالکیز بر شیئی چکینمه دن سویلیه بیلیم: طالع اثری،
 کنجلاکمدن بری بعض معین استقامتلرده حرکت ایده رک بعض تفکر لر و پرنسپلر
 واسطه سیله بر اصول بولشدم. بو اصولک، بیلکیلریمی درجه درجه تزید ایده رک
 اک یوکسک ذروه یه قادر ایصال ایتک ایچون، آلیه بر واسطه ویردیکی قناعتندیم »
 بو فیلسوفلرک نظرنده اصولک آلدیغی ماهیتی بر درجه دها تعمیق ایده رک، بو
 دور فلسفه سنک عمومی بر وصفنه دها تصادف ایده بیلیرز. ریاضی بیلکی، باخصوص
 هندسه، بیلکی نمونه سیدر. هندسه یه دیگر بیلکیلره نظراً خصوصی بر قیمت ویرهن،
 اونک طویل، سیسته ماتیک اولسی ونهائی واضح مفهوم لر و عیان متعارفه لردن بر علمی استدلال
 هیئت تشکیل ایتسیدر. بویله جه هر یرده تصادف ایتدی کمز اساسی مسئله، صوک « شبهه
 ایدیلز پرنسپلر » و صوک « ارجاعی قابل اولمایان مفهوم لر » در. بوندن ماعدا هندسه نك
 موضوعلرینی نهائی، صوک عنصرلره تفریق ایده رک بالا آخره بونلر واسطه سیله تشکیل
 ایتدیکنی نظر اعتباره آلام. بر خطی، نقطه نك حرکتی، بر سطحی، خطک حرکتی
 صورتیله میدانه گلش فرض ایده رز. هندسه تحلیلیه ده بر هندسی جسمک اوصافنی نقطه لرینک
 کمیات وضعیه لر یله یعنی عناصرینک ترکیبیه افاده ایده رز. ایشته بو معناده یکی زمان فلسفه سی
 موضوعلرینی صوک و دها زیاده تقسیم اولنه میان عنصرلره ترکیب ایده رک آکلاتمغه
 غیرت ایده ر.

بو عنصر لر بر طرفدن کائناتی تشکیل ایدن پارچه لر و دیگر طرفدن کائناتی میدانه
 کتیرن سبیلر در. کاه بونلردن بری کاه دیگری اوزهرینه اصرار اولونمشدر. مع مافیه اک
 قاراقته ریستیک جهت، موضوعک ارجاع اولنه بیله جکی نهائی عنصر لر واونی تشکیل ایده جک
 نهائی سبیلرک بر بویله چوق یقیندن مناسبتدار اولسی در و بونلره همان دائماً برابر تصادف اولونور.
 لایب نیتس ک مونا د نظریه سنده بو ایکی مفهوم اک سیسته ماتیک صورتده بر برینه ربط
 اولونمشدر. بو ایکی مفهومک ربطنی هندسه نك و ریاضی فیزیکک فلسفه یه نمونه اتخاذ

اولونمسی نظر اعتباره آلق صورتیه داهای آکلایه بیلیرز . نته کیم « هندسی اصوله » و ریاضی فیزیکه علاقه سی همان همان اولمایان انکلیز فلسفه سنده بو مناسبت کوشه مشدر . مثلاً (لوق) ك « بسیط فکر » لری یالکز منفعل عنصر لردر . مادی طبیعتك بیلکیسندن ماعدا بو زمانك فلسفه سنی اشغال ایدن دیگر ایکی مسئله روح و آله در . بونلرله مشغول اولمغه سائق اولان شی یالکز دینی و مه تافیزیک علاقه دکدر . اساساً ذهنلری مشغول ایدن مسئله ، دینی موضوعلرک اصولی بیلمسی و علمی صورتده اثبات اولونمسی یعنی طبیعی و عقلی دیندر .

مه تافیزیک سیسته ملرک وارلق حقنده تمام بر کوروش تأمین ایتسی ایچون انسانك کائناته و آلهه اولان مناسبتته و روح ایله بدن آراسنده کی مناسبتته دائر معین بر پرنسیپه بناءً معین بر اصول تحتنده جواب ویرمسی لازم کلیر . بوکا بیلکی موضوعلرینك صوك سبیلردن تشکیل اولنمسی لازم کلدیکی تلقیسی علاوه ایدهرسهك کائناتك ، هیئت عمومیه اعتباریله ، نهائی و مطلق سببی الله اولمق اوزره بولوروز . بویله جه بیلکینك اك اساسلی مسئله سی آله ایله اشیا آراسنده کی مناسبتته ارجاع اولونمش اولویور . عینی زمانده ، مه تافیزیک ریاضی اصوله نظراً حرکت ایتمه غیرت ایتدیکی نسبتده ، الهی سبب بیلکینك مرکزینی تشکیل ایدر .

بر طرفدن آله و دیگر طرفدن کائناته اولان مناسبتیه روح مسئله سی 17 نجی و 18 نجی عصر فلسفه سنده کی خصوصیتنی شعور مفهومه مدیوندر . اسکی زمان فلسفه - سنده روح و حیات مفهوملری بر برندن آیرماز . روح ، بدنی جانلاندیران و اوئی جانسز طبیعتدن تفریق ایدن شیدر ؛ و روح ایله بدن آراسنده فرق عضوی ایله غیر عضوی طبیعت آراسنده کی فرق عیندر . اولاً آوغوستینوس (Augustinus) روحی ، شعور یعنی مشعور ، دوشونن و اراده یه صاحب بن (moi) ایله توحید ایدهرک بویگی مفهومك اساسنی قورمشدر . یالکز ، بو فکر یکی زمان فلسفه سنده متمر اولمغه باشلامش و بدن ایله روح آراسنده کی مناسبت شعورك داخلی - شعورك خارجی نسبتته منقلب اولمشدر . روح ایله بدن آراسنده کی مناسبت اويله تعیین اولونمالیدر که بیلن و دوشونن بنك (moi) کندی خارجنده کی وارلغه مطلع اولابیلمسی آکلاشیله بیلسین . روح ایله بدن آراسنده کی مه تافیزیک مسئله نك کندیلکندن بیلکی و اصول مسئله سنه منجر اولدیغنی کوریوروز .

ناصیل و هانکی یوللردن حقیقته واصل اولابیلیرز؟ یعنی داها واضح و معین : شعور
خارجنده کی کائناتک بیلکیسنی ناصیل ائده ایدهبیلیرز؟
ریاضی اصول و شعور حقنده کی مسئله لری بو شکلده بوتون وضوحیه اورتیه آتان
و معین بر نقطه نظر دن حل ایدن یگی زمان فلسفه سنک مؤسسی René Descartes
اولمشدر .

§ 3 — دهقارت

René Descartes 1596 سنه سنده (Touraine) نك La Haye قصبه سنده تولد
ایتمشدر . زادکان صنفنه عائد اولمق دولاییسیله کنج یاشنده La Flèche ژه زویت
مکتبنه داخل اولمش و بوراده سکز سنه قدار تحصیل کورمشدر . بالاخره ضابط صفتیه
هولاندا خدمتده و بونی متعاقب قیصر اوردوسنده حربه اشتراك ایتمشدر . (1618 –
1621) . بو زمان اثناسنده دهقارت علمی ، باخصوص ریاضی مسئله لرله مشغول
اولمش و کاه هولاندا و کاه پارسده منزوی بر حیات یاشامقله برابر زمانک طائمش
عالمریله (باخصوص مکتب آرقاداشی Mersenne واسطه سیله) دائمی مخبرده بولونمشدر .
Galilei نك محکوم اولدیغنی ایشیتیمی اوزرینه احضار ایتمکده اولدیغنی Le monde
اسمنده کی اثرینک نشرندن صرف نظر ایتمشدر . بونک یرینه 1637 ده Essais نامنده
دورت کوچوک اثرینی – Discours de la méthode ، La Dioptrique ، Les
Météores ، La Géométrie – آنونیم اوله رق نشر ایتمشدر . فلسفی ایلك بویوکجه
اثری لاتینجه Meditationes de prima philosophia (ایلك فلسفه حقنده تفکرلر)
نامیه بر چوق عالمک (Gassendi ، Hobbes) اعتراض ودهقارتک بونلره جوابلریله
1641 سنه سنده وینه Prineipia philosophiae « فلسفه نك پرنسیپلری » نامنده کی
آنا اثری 1644 سنه سنده و 1649 سنه سنده صوک اثری Les passions de l'âme
انتشار ایتمشدر . عینی سنه اسوچ قرالیچه سی قریستینه نك دعوتی اوزرینه استوقهوله
کیتمش فقط اوراده کی سرت هوایه تحمل ایدهمیه رک 11 شباط 1650 ده وفات ایتمشدر .
(دهقارت) ک علمی تکاملنده اک مهم دونوم نقطه سی تحلیلی هندسه نك کشفیدر .
ریاضی مسئله لرک حل و تدقیقی ایچون بو کشفک خصوصی اهمیتنی و قیمتنی دهقارت بالذات

اثرلرينك مختلف يرلرنده موضوع بحث ايتمشدر. ده قارتی اولا علاقه دار ایدن علم ریاضیه اولمشدر. فقط اوزمانلر بوعلمك ده بعضی « سطحی اثبات » لری احتوا ایتدیکنی و « اکثریا شعورلی بر اصولدن زیاده تصادفی » برهانلره استناد ایتدیکنی کورمشدی. بوندن ماعدا سببی آ کلاشیلمادن بعضی شکللرک و خطلرک علاوه اولونمسی دوغروندن دوغروی عقلك (ratio) فعالیتندن صرف نظر ایتك دیمکدی. بویله جه ده قارت « بسیطلك » و « وضوح » آرادیغی یرده « قاریشقلق » و « معضلیت » بولیوردی. ریاضیه نك بوساده لکی و وضوحی قزانمسی ایچون « قاریشیق و مغلق قضیه لری قدمه قدمه داها بسیطلرینه ارجاع ایتك و بو الك بسیط عنصرلرک حدس ایله قاورانمسی متعاقب عینی قدمه لر واسطه سیله هیئت عمومیه سنك بیلکیسنه یوکسلمك » لازمدر. یالکز بویله بر سیر بزه بیلکینك امنیتی ، تمامیتی و وضوحی تأمین ایده بیلیر. ده قارت حسابی بونقطه نظره کوره نمرنه اتخاذا ایتمشدر. حساب هر عددی ، اونی ترکیب ایدن وحدتله تفریق ایدر؛ یعنی مرکبدن صوك بسیط وحدتله دوغرو حرکت ایدر. و بویله جه بالعموم یوکسك عددلری بو وحدتلردن دائماً ثابت قالان وتکرر ایدن قاعده لره کوره ترکیب ایدر. « مثلاً حساب او کره نن برچوجق ، بر جمع عملیه سنی او کره ندیکی قاعده لره کوره یاپارسه تدقیق اولونان یکوندن بشری عقلك بولابیله جکی هر بر شیئی بولدیغنه امین اولابیلیر. چونکه حقیقی ، نظامه رعایتی و تحری اولونان شیئی ایجاب ایتدیرن واقعهلرک نظر اعتباره آلمسنی ، نهایت الامر بزه او کره تن یالکز اصولدر ؛ عینی زمانده حساب قاعده لرینه خاص بالعموم یقینی تأمین ایدر. »

بوندن ، تحلیلی هندسه اصولنك ، ده قارتك عنندنه کی معناسی آ کلاشیلیر. تحلیلی هندسه بو حساب اصولنك هندسه یه تطبیقیدر.

ده قارت ایچون قاراقته ریستیک اولان جهت ، بو اصولك ، یالکز ریاضی تحریاتك اصولی اولمایوب عینی زمانده بالعموم علمی تحریاتك اصولی اولمسیدر. تحلیلی هندسه ده چوق مشر اولان و اوزمانلر تشکل ایتمکده اولان ریاضی فیزیکیده یاری مشعور بر صورتده تطبیق ایدیلن بواصولك واضح برشکله کلسی لازم ایدی. ده قارت بو خصوصده فلسفی وضوحی تأمین ایتکله بواصولك بوتون علمی مساعی یه وفلسفی کائنات تلقیسنه تطبیق ایچون لازم کلن حاضرلغی ده یامش اولویوردی. شیمدیکی حالده ، اصول ، اولاصوك ، بسیط و قابل ارجاع اولمه یان مفهوم لره وثانیاً بلاواسطه عیان پرنسیپلره رجوع ایتمکله کمزری طلب

ایدیور. ده قارت ایچون « بسیطلك » ایله « بداهت » ك الاله کیتمه سینه ، ریاضیه نك نمونه اولمسی سبب اولمشدر . بوتون شبهه و خطا « قاریشقلغه » یعنی عصر لرك تفریق اولونا مامسینه استناد ایدر . صوك بسیط و دیگر لرینه مربوط اولمیان عنصر لره قارشى شبهه و خطا اولامیه جنى ایچون بدیهی و عمومیتله مقبول قضیه لر آله ایديله بیلیر .

حالبوکه فلسفه نك ك مهم ضعفی ، شیمدییه قدار ، هیچ بر صورتده بویله عمومیتله قبول اولونمش پرنسیپلری احوا ایتمه مه سیدر . فلسفه ، المستثنا شخصیتلر طرفندن تدوین اولونمقله برابر موجب مناقشه و بوندن دولایى مشکوك اولمیان برتك جمله نی بيله احتوا ایتیز . بوده فلسفه ده حقیقی بیلگی دن زیاده محتمل بیلگیلرك اولاجغنى کوستیر . اکر عمومیتله مقبول پرنسیپلره وارمق ایستهرسهك ؛ بلاشبهه یقین اولان و حتی کندی لرینه قارشى شبهه امکانی اولمیان قضیه لری آراشدیرمیدر . بویله جه ده قارتك اوچ مهم فلسفی اثری ده شو فکرله باشلار : شبهه نك امکانی نه درجه یه قداردر ؟ و فلسفی تدقیقاته حرکت نقطه سی اولاجق بالعموم شبهه دن عاری و بلا واسطه یقین اساس ندر ؟

اول امرده شبهه ایديله بيله جك ، وجودیمزله برابر ، بوتون خارجی عالمدر ، چونکه بز یونلری حاسسه لریمز واسطه سیله بيله بیلیورز و حاسسه لریمزك بزى یا گلیش یوله سوق ایتمه لری ممکندر . رو یاده موجود اولمیان بر چوق شئیلری کوردیکمزی و مختلف حرکتلر یاپدیغمزی ظن ایدیورز ، حالبوکه ، حقیقتده ، یاتاقده یاتمقده و او یومقده یز . بوگا مماثل خارجی عالمده یالکز بر رو یادن عبارت اولامازمى ؟ بوندن ماعدا ریاضیه و منطقده یقین بیلگی یه صاحب اولدیغمزی ظن ایدیورسهكده ، باخصوص حافظه نك یاردیميله اوزون استدلاللرده خطا و یا گلیشلره دوچار اولدیغمز نادر دکلدر . نهایت بوتون حقیقی جمع ایدن قادر مطلق اللهه اینانمقله برابر بزى آداتمغى سون و بزه هر بر شیئی یا گلیش کوسترمسنى آرزو ایدن بر روح الکذب قبول ایده بیلیرز . (ده قارت) ك خصوصیتله اهمیت ویردیكى بوصوك فکرله شبهه نك ساحه سی کورونشده نامحدود بر صورتده توسیع اولونمشدر .

مع مافیه شبهه نی بو درجه یه کتیرمکه حدودینی بولمش اولیورز : هر شبهه نك استناد نقطه سی ، شبهه نك فی الحقیقه وجودی یعنی شبهه ایدن (بن moi) در . بنم کندی دوشونجه مك کندی شعوریمك وجودی بنم ایچون خارجی عالمك و حتی کندی عائد ماضینك وجودی کیى شبهه ایدیلیر برشی دکلدر : دوشونیورم ، بناء علیه موجودم (je pense , donc je suis) .

ده قارت دوشونجه آلتنده بوتون معوری آگلاره حس ، ادراك ، اراده بونلرك

هپسی *pensée* در. ايشته بوندن دولايي (*je pense donc je suis*) نك بزم ايچون حائر اولديغي يقين بونلرك هپسنه ، يعنى بوتون شعوره ، بردن شاملدر . ادراك ايتديكم بر شيئك بر روي اويا خود في الحقيقه خارجده بر شيء اولديغنه شهبه ايدهبيليرم ؛ فقط بنده بويله بر ادراكك موجود اولديغنه شهبه ايدهم . تخطر ايتديكم بر شيئك في الحقيقه بو شكلده اولوب اولماديغنه دائر شهبه ايدهبيليرم ؛ فقط بو تخطر حادثه سنك وجودندن شهبه ايدهم . اعتماد ايتديكم بر قضيه نك دوغرو اولوب اولماديغنه شهبه ايدهبيليرم ، يالگز بو قضيه يي دوشونديكمدن و اوكا اعتماد ايتديكمدن شهبه ايدهم . بو دوشونوشله مهم بر تفريق ياپلش اوليور: بريانده بن وبنه عائد دوشونجه وشعور ديكر طرفده شعورك خارجنده كي وجود عالمي . بو ايكي شئ بالتفكر بر برندن آريله بيلير . يوقاريدده كورديكمز وجهله وجود عالمك وارلغندن شهبه ايدهبيليرم ، يعنى اولماديغني فرض ايدهبيليرم حالبوكه وجود عالمك بويله يوقش كي عد اولانماسنه مقابل شعورك يوق فرض اولونمسي قابل دكلدر ؛ چونكه شعوره خاص يقين بويله بر تجربه نك قابل اولماديغني بدهاتله كوستير . بويله جه بونلرك ايكي سي (شعور ووجود عالمي بر برندن ماهيت اعتباريله فرقليدر ؛ يعنى بر برينه قابل ارجاع اوليان ايكي مختلف جوهر (*substance*) در. بو ايكي جوهر يي بر برندن تفريق ايدهن شعور خاصه سيدر، يعنى بن، شعوره صاحب ودوشونن جوهر ووجود عالمي يعنى شعورك خارجنده كي وارلق . بر نقطه داها : روحك ، (بن) ك بيلنمسي بلاواسطه ، وجودك بيلنمسي ايسه بلاواسطه در. روح بزدهاها ياقين ، بزجهدها امنيتلي وداها زياده معلومدر. حتى وجود حقنده كي هربيلكي بيله عيني زمانده روحك بيلنمسي ديمكدر . بروجودي ادراك ايتديكمز ويادوشونديكمز زمان عينا دوشونجه من وادرا كمزده بزجه مشعوردر .

شعوره صاحب بن وشعورك خارجنده عالم آراسنده كي نسبتسزللك درجه سنه كوره شويله بر سوالك اهميتي آرتار : خارجي عالم حقنده شهبه لري ناصيل ازاله ايدهبيليرز وشعورده كي وارلقدن شعورك خارجنده كي بر وارلغه ناصيل واصل اولابيليرز؟ (دهقارت) بوراده شعورك خارجنده اولمقله برابر اونك قادار امنيتله بيلمه بيلن بر موضوعي ، يعنى الهي ، دوشونجه سنه ادخال ايديور . شعورك وجودي في الحقيقه بلا واسطه يقينيدر ؛ اللهك وجودي ايسه قطعيتله اثبات اولنه بيلير . چونكه الله ، يكانه ، اويله بر موجوددكه صرف اونك دوشونلنسي موجوديتني ، داها دوغروسي عدم موجوديتنك امكانسزلغني كوستير . دهقارت اللهك اثباتي ايچون ايكي دليل كوسترييور . بونلردن بري اورته

زمان فلسفه‌سنده (سن آنسهلم) ك *preuve ontologivue* اونتولوژیک اثباتیدر :
 الله مفهومی آلتنده اك حقیق ، اك كامل شیئی آگلارز . اكر بواك كامل واك حقیقی
 شیء موجود دكل ایسه اك كامل و اك حقیقی دكلدر ، چونكه اونده موجودیت
 اكسیكدر . بناءً علیه اك كامل و اك حقیقی اولابیلیمسی ایچون موجود اولمسی لازمدر .
 بونی قبول ایتمه‌دیکمز تقدیرده تناقضه واصل اولورز . بونك ایچون اللهك موجودیتنی
 قبول ایتمه‌لیر . - دیگر اثباتده الله مفهومندن ، بونك کبی ، موجودیتنه انتقال ایدر :
 بز اللهی بالعموم حقیقتك تمثالی اولارق طایرزه . مع مافیله بویله بر مفهومه نمونه اولابیله‌جك
 هیچ بر موضوع یوقدر . بزم کندیمز و بزى احاطه ایدن اشیا محدوددر . بناءً علیه الله
 مفهومی ، ماوی ویا کتاب مفهومی کبی تجربه واسطه‌سیله ویا بوکا ممائل بر عملیه ایله
 الله ایدلمش بر مفهوم دكلدر . اولیله ایسه بومفهومی بزه آنجق موجود اولان نامتناهی
 بر وارلق ، اللهك کندیسی ، زرع ایتمشدر . بویله‌جه الله مفهومك بزم بیلدیکمز دیگر
 مفهوملردن فرقلی اولدیغنی کوریورز . الله مفهومی ، نه مکتسب بر فکر (*idée adventice*)
 نه‌ده مخیله‌مزده تشکیل ایتدیکمز بر فکر (*idée factice*) در ؛ اوفطری بر فکر در
 (*idée innée*) .

اللهك موجودیتك اثباتی ، اولجه ، ده‌قارت طرفندن ، شبهه دلیلی تقویه ایچون
 اورته‌یه آتیلان فکری تمامیه احما ایدیور . بوتون بیلدیکلریمیزی جالب شبهه یاپه‌جق و بونلر
 حقنده امنیتمیزی کسر ایده‌جك روح‌الکذب اللهك وجودیله قابل تألیف دكلدر .
 اللهك موجودیتنی اثبات ایتمکله بوجهندن شبهه‌نك اوکنه کچمش اولیورز . چونكه
 اونك رحمتی و شفقتی ، لازم کلن دقتله چالیشمق و ممکن اولان خطالری رفع ایتمک
 شرطیله ، حقیقته واصل اولمازده مانع اولماز . اراده صروده حاسه‌لریمزده واقع اولان
 خطالر و دوشونجه‌مزنك دوچار اولدیغنی یا گیشلردن دائماً یا گیلدیغمیزی استدلال ایتمه‌مه‌لیر .
 ادراکلریمزنك خارجی وجود عالمك برر ضروری خیالی اولمغه و بزه ادراک قابلیتینی ویره‌نك
 الله اولمسنه بناءً وجود عالمك موجودیتنه اعتماد ایتمه‌مز لازم کلیر . بویله‌جه (ده‌قارت)ك
 فلسفه‌سنده چوق مهم بر رول اوینایان و شیمدی‌یه قدار تدقیق ایتدیکمز اساس فکرلری
 (دوشونیورم ، بناءً علیه موجودم و عقلی الله اثباتلری) احتوا ایدن (*perception clair*
 et distinct واضح و متحیز ادراک) ه مغایر سوق طبیعی‌یه استناد ایدن بر نوع اعتماد

تصادف ایدیورز . (clara et distincta perceptio واضح و متمیز ادراک) ده قارت فلسفه سنک مرکزینی تشکیل ایدر . ده قارت بو مفهوم له بیلکینک صوگ غایه سنی الده ایتدیکنی ظن ایدر . مع مافیہ ده قارتک فلسفه سنک سیسته ماتیک تعضوینه رغماً بو مفهومک معناسی و صورت استعمالی بر مبانیت اراهه ایدر . دمین واضح و متمیز بیلکی یه نمونه اولق اوزره اشارت ایتدیکنز او ایکی اساس فکری بر بر یله مقایسه ایدنجه مبانیت آچیقجه میدان چیه جقدر . Je pense, donc je suis بیلکی یه حرکت نقطه سی اتخاذ اولونجه معرفتمز شعورک ، تدقیق و مقایسه ایده بیله جکمز ، بلا واسطه معطیاتنه استناد ایدر . حالبو که آله حقنده کی (preuve ontologique اونتولوژیک اثبات) اک حقیقی مفهومک تعریفنه و بو تعریفدن استدلال اولنان نتیجه لره یعنی صرف عقله مبنیدر . واضح و متمیز بیلکی مفهومی بو ایکی غیر متجانس شیئی ناصیل بردن احتوا ایدر ، یعنی بو ایکی شیئی ناصیل عینی بیلکی اصولک نتیجه سی اولور ؟

نه دن (je pense, donc je suis) شبهه ایدمز ، حقیقی و یقین بیلکیدر ؟ چونکه کندی شعوریمز او یله بر موضوعدر که ، بزاوونی بر باشقه سنه احتیاج اولمادن ، بلا واسطه و بوندن دولایی تام بر وضوح و تمیز ایله قاو رایه بیلیرز . کندی شعوریمز و اونک احاطه ایتدیکی شیئرلر بزه بلا واسطه معطی اولدینی ایچون بز کندیمز اونلری تحلیل ، مقایسه و تفریق ایده بیلیرز ؛ حالبو که اشیاء شعوریمزک خارجنده اولدینی ایچون بالواسطه بیلینه بیلیر . واضح و متمیز اولارق یعنی بالذات بلا واسطه قاو رادیغمز شیئرلری ، خطا ایتک تهلکه سندن عاری ، حقیقی شکل لرنده بیله بیلیرز . ایشه بو واضح و متمیز بیلکی مفهومی (ده قارت) فلسفه سنک معین بر صفحه سنده معناسی توسیع ایدر . « فلسفه نک پرنسیپلری » نامنده کی اثرینک برنجی قسمک 45 نجی فصلنده بو ایکی مفهوم شو یله ایضاح اولنور : واضح بیلکی بلا واسطه معطی ، شعورده حاضر (Présent) و عیان اولاندر . متمیز بیلکی ایسه ، وضوح صفحه سنه کلک شرطیله ، دیکر لرندن آیرد و تفریق اولونمش بیلکی در . بوکلا صوگ عنصرلرینه تفریق اولونمش و بونلردن ترکیب اولونمش بیلکی ده دییه بیلیرز . بویله جه ده قارت ریاضی نقطه نظرینه بو خصوصده ده ، تماس تأمین ایتمش اولیور . چونکه واضح و متمیز بیلکی نمونه سی تحلیلی هندسه در . مع مافیہ بوراده شعورده کی بلا واسطه معطیات یرینه ، خبر سزجه ، بر دیکر مفهومک کلدیکنی کوریورز . بو مفهوم صوگ و بسیط عنصر در . بیلکی موضوعلرینک ترکیبیه خادم اولان بو عنصرلر ثابت و بوندن

دولایي معطی عد اولنورلر . ایشته بو معناده آله مفهومی ده واضح و متمیزدر . آله مفهومی کیفی تشکیل اولونماشدر ؛ او بزه « معطی » در ویز اونك محتواسنی تام بر وضوحله تحلیل ایده بیلیرز .

بو واضح و متمیز بیلکی مفهومك *je pense, donc je suis* یه قابل تطبیق اولسی ایچون ، دمین اشارت ایتدی کمز وجهله ، بر درجه توسیع اولونمسی لازمدر . (ده قارت) ه کوره شعور واقعهلرندن ماعدا بر شیء داها بلا واسطه قاورانمشددر ؛ بالعموم شعور حادثهلرینه ثابت بر اساس اولان و حس ، اراده ، ادراك و خاطریه صاحب اولان (بن . moi) بوکا مقابل شعور و کندی حقنده شعوری اولان (بن) دن ماهیت اعتباریله فرقلی بر وجود عالمی ده تبارز ایدیور . یعنی *Je pense, donc je suis* ایله حقیقی عالمك داها زیاده قابل ارجاع اولیان و معین بر صورتده قابل تعریف صوك بر عنصری بولونمش اولیور . بو قضیه بزه حقیقتك صوك بر عنصرینی تأمین ایتکله بیلکیسنی ده تأمین ایدر . بویله جه بیلکینك حرکت نقطه سی اولق اوزره حدسی قاورانان شعور محتواسی یرینه حقیقتك (Wirklichkeit) بر عنصری اولان روح تعریفی کچیور .

(ده قارت) ك ماته فیزیکی و بیلکی نظریه سی روح و وجود دییه تام بر ایکیجیلکه (dualisme) منجر اولور . روح و وجود ماهیت اعتباریله بر برندن فرقلی یعنی بر برندن مستقل و آیری اولارق موجوددرلر . روحك ذاتی صفتی یعنی (Attribut) سی شعور اولق اوزره بولونمشددر . بالعموم روحی فعالیتلر اراده ، حس ، ادراك و ذکا شعورك دائماً اکتساب ایده بیلجهکی شکلدر . شیمدیکی حالده صوریله حق سؤال وجودك ذاتی صفتنه عائد اولاجقدر . چونکه شیمدی یه قادار وجود منفی بر صورتده یعنی شعورك خارجنده اولان دییه تعیین اولونمشدی . بزذهناً بوجسمك رنگنی ، ثقلتنی ، قوقوسنی یعنی بالعموم صفتلرینی بر استثنا ایله رفع ایده بیلیرز . بو استثناده جسمك مکانده دولدوردیغی یر یعنی تحیزیدر . جسمك اشغال ایتدیکی مکانی رفع ایده رسهك جسمك کنديسنی ده رفع ایتمش اولورز . نته کیم شعورك یوق اولدیغنی فرض ایتك روحی و (بن) ی قالدیر مقاولاجنی کی . هر شعورك نفسنه عائد بر شعوری و هر (بن) ك ماهیتی اعتباریله بر شعور مرکزی اولسی کی هر جسم ده تحدید اولونمش بر مکان پارچاسیدر . تحیز جسمی جوهرك ذاتی صنفیدر .

بو فکرله ده قارت ك فیزیکنك پرنسپلرینه واصل اولیورز . ناصل که حس ،

اراده ، احساسلر شعورك تصوريدر . بويلهجه وجودك صفتلری ده تحيزك تطوري اولمالی ويا بويلهجه آکلاشيلماليدير ؛ یعنی جسمك هرتبدلی مکان تبدلی ، حرکت ديه ايضاح اولونماليدير . صدا ، ضیا و حرارتك مخاييكي حرکت ديه ايضاح اولونمسييله بو نوع فيزيكي کوروش پرنسيپ اعتباريله حق اکتساب ايدييور و بونلر يالگنز انفيکی کيفيتلر مرتبه سنه دوشويوردی . صدا ، ضیا و حرارتك شعورده يالگنز برر انفيکی حادثه اولمالرينه مقابل حرکت و شکل جسمك يکانه شأني وصفی در . بويلهجه بوتون جسمی طبيعتك رياضي تدقيق و تبیی فلسفی نقطه نظر دن تحکیم اولونمشی . عینی نتیجه یه برديکردوشونجه داهای منجر اولييور : بزم تام معناسيله واضع و متميز اولارق بيله بيله جکمز يکانه طبیعت موضوعی حرکت و شکلدر (یعنی يالگنز رياضي تشکیل اولنه بيله جک صفتلر) . مثلاً رنگ ، صدا و اخ دائماً «قاريشيق» (Confus) برطاقم تصورلردر . بز بونلری بر عدد و يامثلث کيی عنصرلرينه تحليل ايده رك آرالرنده کی رياضي نسبتی آراشدیره مایز . بوندن ماعدا عددلره و هندسی شکللره تطبيق ايده بيله جکمز قانونلری بونلره تطبيق ايده رك عیان و واضح بر صورتده تشکیل ايده مه یز .

حيزك مادی جوهرك ذاتی صفتی اولماسندن ، ده قارت ، خلانك (بوشلغك) یعنی بر جسمك اشغال ایتمه ديکی بر تحيزك غير قابل اولديغنی استدلال ايده ر . مکان و جسم بر برندن جنس و فرد عدد و تعداد اولنان شی کيی آريلير . (عینی استدلال شکلنی ده قارت شعورده تطبيق ايدييور . شعور روحی جوهرك ذاتی صفتی اولديغنی ايچون روح دائماً دوشونور و روحك تام شعورسز بر حالتی یوقدر .) بويلهجه (ده قارت) ك فيزيکنك اساسلری ، پرنسيپلری حاضر لانمشدر : اولاً آتوملر قابل دکلدر . ماده آنجق متصل بر کمیت اولابيلير . ثانياً مادی حادثه لرده يالگنز تماس نتیجه سنده تضيق و ضربه واسطه سيله تأثير اولابيلير . يوقسه آراده تماس کيی رابطه اولمادن اوزاقدن تأثير ممکن دکلدر . کائناتده کی ، اولچه بيله جکمز ، حرکت يکونی ، اللهک بر دفعه یه مخصوص اولمق اوزره خلق ايتديکی وجهله ، ثابتدر . بومعین ، ثابت حرکت مقداری هر منفرد حادثه ده بر جسمدن ديکر جسمه (ده قارت) ك کوستردیکی حرکت قانونلری - بونلرک باشده عطالت قانونی واردر - موجبنجه انتقال ايدر . مکانك متصل ماده ايله مملو اولماسی ، خلانك غير قابل عد اولونماسی ، هر جسمك حرکتك ، بويوك ويا کوچوك دائره لر داخلنده ، بالعموم اقسامنك عینی زمانده دورینی انتاج ايتدير ييور . بوفکر ، (ده قارت) ك ،

کائنات تشکلی (Cosmogonie) ایضاح ایچون تعقیب ایتدیکی فیزیک پرنسپلرینه اک مهم بر عامل اولمشدر . فضا ده مایع بر ماده نك - بونی Chaos حالنده تصور ایده جکزر - ایچنده بعض جریانلر نتیجه سنده کونش ویلدیزلر ، ارض و سیاره لر تشکل ایتمشدر . بونلرک حرکتلری ، ایچنده بولونقلری مایع ماده نك میدان کتیردیکی کردابلرک نتیجه سیدر . فیزیک نظریه سنك خصوصی ایضاحلری ، طبیعتیه ، تجربه یه استناد ایده جکدر . اساساً نظریه حادثه لرك ایضاحی ایچون دوشونیلن بر شی در . بوندن دولایی (ده قارت) بو بحثه عائد فکرلره فرضیه Hypothese دیور . فقط بوفرضیه لرك استناد ایتدیکی اساس مفهوم لرك و حادثه لری چرچیوه له ین پرنسپلرک قطعی مرعیتی فلسفی نقطه نظر دن کوسترلمه لیدر . فی الحقیقه علمک فلسفی اساسلری ، صوک و بسیط جوهر لرك واضح و متمیز مفهوم لری نه ارجاع اولونه رق ، بونلر واسطه سیله حقیقتک مناسبتلری تحری اولونور و بو واضح و متمیز مفهوم لر واضح و متمیز اولقلری ایچون محض دوشونجه ایله استخراج ایده - سیله جکمز بر چوق حقیقتلری احتوا ایدرلر . (مثلاً مکان مفهومی بوتون هندسه یی احتوا ایدر .) بونلر نه ادراک واسطه سیله معطی ونه ده مخیله نك کیفی تشکیل ایتدیکی مفهوم لردر . بونلر محض دوشونجه نك فکرلری یعنی بشری مدرکه نك فطری مفهوم لریدر . بو مفهوم لر میان نه صوری منطقک قضیه لری و الله اثباتنده استعمال اولنان نتیجه سیدن داها فضله شائیت احتوا ایده مز قضیه لری کیی بلا واسطه عیان و فطری قضیه لر داخل اولور .

روحي جوهر ایله مادی جوهرک اساسلی صورتده یعنی ماهیت اعتباریله بربرندن تفریقنك نتیجه سی (ده قارت) ی حیات حادثه لرینك تدقیقنده ده میخانیک ایضاحی تطبیقه سوق ایدر . وجود مزده ، یالکزر اختیاری حرکتلر خارج اولمق اوزره ، واقع اولان بالعموم حادثه لر میخانیک ایضاح اولونمالیدر . بویله جه ده قارت اسکی زمان فلسفه سنه خاص نقطه نظری ، یعنی روحک وجودی جانلاندیران ، جانسز ماده دن تفریق ایدن بر صورت اولدیغی فکرینك اساسلرینی یقیور . روحی صفی حائز اولان یالکزر شعور و بونك لازم غیر مفارقی اولان (بن) در .

یالکزر بر (بن) ک شعوری معین بر جسمه ، داها دوعروسی دماغه ، تأثیر ایده - سیله جکی کیی دماغ واسطه سیله ده روح بعض تأثیرلر (ادراکلر) آلیر . روح ایله بدن آراسنده کی مناسبت بربرندن ماهیت اعتباریله فرقلی ایکی جوهرک متناوب تأثیریدر . ایشته

حيات و روح مفهوملرينك بو درجه بر برندن تفريق اولونمالرينك نتيجه سی حیوانلری شعورسز برر اوتومات پاییور .

ده قارت روحیاتده ده (باخصوص Les passios de l'âme نامنده کی اثرنده) مه تافیزیکده اولدیغی کیبی ریاضی اصولی تطبیقه غیرت ایدر . تأثیری حیات آلتی اساسی احتراضه (تخیر عشق ، کین ، آرزو ، سوینج ، کدر) مستند اولوب بونلرک مختلف صورتلرده برلشمه لری متنوع احتراضلری میدانده گتیرر . بواساس احتراضلر معین بر سلسله داخلنده سبیلرندن استخراج و تعریف اولنور .

« بر موضوعله ایلک قارشولاشدیغمز زمان تعجب ایدر و اونک یگی بر شی اولدیغی کورورسه ک حیرت ایدرز . بو حال موضوعک ایشیمزه کلوب کله دیکنی بیلمه دن اول واقع اولدیغی ایچون ، تخیر ، احتراضلرک ایلکی اولمالیدر . » نظریمزی موضوعک بویوک ویا کوچوکلکنه عطف ایتدیگمز تقدیرده تخیر (admiration) یا تعظیم (vénération) ویا حقیر کورمک (mépris) ؛ اکر جسمزک موضوعی بر انسان ایسه یا حرمت (eatime) ویا استخفاف (dédain) اولور .

موضوعک بزه آبی وفائده لی ویافنا و مضر کورونوشنه کوره بزه عشق ویا کین اویانیر ؛ آبی و کوتو استقباله عائد ایسه عشق و کین آرزو ویا چکیمه یه انقلاب ایدر . اکر بر شیئک وقوعی محتمل ویا غیر محتمل ایسه آرزودن امید ، قورقو ویا نومیدی دوغار . حضوریمزده کی بر قیمتته ، بزه عائد اولدیغی شعوری انضمام ایدهرسه اوبزده سوینج تولید ایدهر . معروض قالماسنی آرزو ایتدیگمز بر آدمک دوچار اولدیغی اوافق تفک فلا کتله بزه سوینج و کینک خلیطه سی اولان استهزا حسنی اویانیریر . قیصقا نجلق لایق اولمایان بر کیمسه ده بر قیمتک مشاهده اولونمسی نتيجه سننده حاصل اولان کدر و کین خلیطه سیدر .

روحي حادثه لرك اساس تقسيمی **فاعل و منفعل** حالتلر تشکیل ایدر . فاعل حالتلرک اساسلری یالگنز روحده ، منفعل حالتلرک اساسی ایسه روح ایله بدنک مشترک بر فعالیت کوستردیکی ساحه ده در . بر طرفه مخص اراده و دوشونجه ، دیگر طرفه احساسلر و تأثیری حالتلر و بونلرک اراسنده حافظه ایله مخیله تصادف ایدر . ایشته بوراده (ده قارت) ک روحیاتی ایله اخلاق و بیلکی نظریه سنک مناسبتی کورییورز : اسکیدنبری بر برینک لازم غیر مفارقی عد اولنان « فعالیت » و « کمال » بوراده ده باقیدر . انسان اراده سیله احتراضلرینه

حاکم اولماسنی بيلمه ليدر . او عملده و بيلکي خصوصنده مخص دوشونجه نك رهبر اولارق واضح و متميز ادراكلره انقياد ايتك و كنديسنی يا گلش و كيناھلره سوق ايدە جك « قاريشيق » احساسلردن صاقينمق صورتيله حقيقت و كماله واصل اولابيلير .

ده قارت اخلاقك خصوصي مسئله لريله اينجه دن اينجه يه مشغول اولمامشدر ؛ Discours ده سويله ديكي وجهله ، مملكتك عرف ، عادت و قانونلريني اخلاقي حياتمك تنظيمه كافي عد ايد يوردى . بوندن ماعدا بو خصوصده افكاريني نشر ايتمه مك ايچون ايكي دليل كوسترييور : اولاً انسانلرك الك زياده افترايه معروض قالدقلى ساحه اخلاقي مسئله لر ساحه سيدر . ثانياً باشقه لرى ايچون اخلاقي قانونلر وضع ايتك آنجق حكمدارلر كي نفوذ صاحبي شخصيتلرك كارى اولابيلير .

§ 4 — اوقازيوناليسترلر

ده قارتك فلسفه سی اوچ اساس فكره مستنددر : روح ايله بدن آراسنده كي آريلق ، رياضى اصول و (je pense , donc je suis) [بونك لاتينجه سی Cogito ergo sum] .

Cogito ergo sum دوشونن جوهر ايله متحيز جوهر آراسنده كي ايكيلىكي تعين ايدر . بوتفريق حقيقتك واضح قابل تعريف ايكي اساس عنصريني كوستريير . بوندن صوگرا بوتعريفلردن حقيقتك صفتلريني رياضى اصوله نظراً استخراج ايدە بيليرز . فقط بوكامقابل بو ايكي جهتك عيني مفهومده طوپلانمى بر ظاخم داخلى مشكلاته سبيت ويريوردى :

اولجه بونلردن برى حقنده نظر دقتي جلب ايتمشك : Cogito ergo sum شعورك بلاواسطه معطياتندن حركت ايتمكى طلب ايدر كن رياضى اصولك حركت نقطه سی واضحاً تعريف اولونمش مفهوملر و عيان متعارفه لراولماليدر . ايشته بودرونى مشكلاتدن دولايي (ده قارت) دن صوگرا رياضى اصول مفكوره سی قوتلندجكه (قوتى نانتال) فلسفه ده Cogito ergo sum اونودولييور و بوگا مقابل انكلتره ده رياضى اصول اهميتنى غائب ايتديكي نسبتده ، فلسفه ، شعور و شعورك بلاواسطه معطياتيله مشغول اوليور .

سيسته مك بر ايكنجى مشكللى اول امرده ايكي جيلكيدر (dualisme) : دوشونن جوهر ايله مادی جوهر بويله بربرينه ضد كوسترلديكي حالده ناصيل اولورده بونلر بربرينه تأثير ايدر ؛ روح ده كي تغيرات ، ازلدن برى بربرندن آيرى اولان ، بو ايكي جوهرك ادبيات فاكولته سی مجموعه سی — 2

متناوب تأثیر لريله ناصیل ایضاح ویا (More geometrico) هندسی اصوله کوره استخراج اولنه بیلیر ، بومسئله ایله علاقه دارشویله براینکنجی سؤال داها وارددر : (بن) ، شعوردیه وجسم عالمی ، شعور خارجنده کی عالم دییه تعریف اولنورسه (بن) جسمی ناصیل بیله بیلیر ، یعنی اونک حقه ده شعوری اولابیلیر؟ (ده قارت) ک بومسئله لک حلی ایچون الله مفهومنه مراجعت ایتمه سی شایان دقتدر . چونکه بویله جه (Occasionalisme) مک مبدألرینک ده قارت ده ناصیل باشلادیغنی کوروپورز . الله مفهومنک اهمیت کسب ایتمی والهی سبیلردن بالعموم اشیانک وجود وماهیتنک استخراج اولونمی اوزرینه بو خصوصده تطبیق اولنان اصولک ریاضی اصوله همعیار و بو منطقی تعلیمک ولود ریاضی اصول ایله عینی قیمتده اولوب اولمادیغنه دائر شبهه لر اویانیور . بوندن دولای ریاضی اصولک مه تافیزیکده تطبیق قابلیتی وحتی بونک خارجاً ریاضیه یی تقلید اولوب اولمادیغنی سؤال غیر قابل اجتناب بومسئله اولیور . (قارته زیانیزم) ک ایلك سیستماتیک توسیعی ده قارت ایکیجیلکنک احتوا ایتدیکی مشکلاتدن باشلامشدر . بوراده کی مسئله ، دمین قید ایتدیکنمز وجهله ، بربرندن فرقلی و بربرینه نسبتاً مستقل ایکی جوهر آراسنده ناصیل بر علت رابطه سی اولابیله جکیدر . اولجه Cordemoy ، de la Forge و Clauberg ، اعصابده واقع اولان برتنیه نتیجه سننده احساسلرک میدان کلمنی واراده نتیجه سننده مادی حرکتک وقوعنی الهی بر معجزه عد ایدیورلردی . بویله جه جوهر لک دوغرودن دوغروییه بربرینه تأثیری برینه الهک تأثیری قائم اولیور . اعصابمزدده بعض معین حرکتلر وسیله (occasion) سی والهک مداخله سیله فکرلر و بوکا مقابل ذهنمزدده کی فکرلر وسیله سی والهک مداخله سیله وجودمزدده حرکتلر واقع اولور .

ایشته بویله بر اوقازیونالیزم (Arnold Geulinx) گولینکس طرفندن فلسفی برسیستمه حاله گتیرلمشدر .

گولینکس 1625 سنه سننده آنورس شهرنده تولد ایتمشدر . (Louvain) دارالفنوننده ، اکمال تحصیل ایله دوقتور عنواتی احراز ایتش و بوندن سوکرا عینی دارالفنوننده چوق موفقیتله معلمک ایتمشدر . مع مافیه بوراده حادث اولان بعض منازعه لردن دولای (Leyde) شهرینه فرار ایتمکه مجبور و (Calvinisme) قالونیزم مذهبیه انتساب ایتدکن سوکرا (Leyde) دارالفنوننده معلم اولش و 1669 سنه سننده ضرورت ایچروسنده وفات ایتمشدر .

گولینکس (*Metaphysica vera*) « حقیقی مه‌تافیزیک » نده ده‌قارت کیبی عمومی شبه‌دن حرکتله یقین بیلکی پی (*Cogito ergo sum*) ده بولیور . مع‌مافیه گولینکس بعض نقطه‌لرده ده‌قارتدن ایرلمقده‌در . اولاً منطغه وریاضیه‌یه عائد متعارفه‌لر شبه‌دن خارجدر؛ ثانیاً (*Cogito ergo sum*) ده (بن) ک وجودینه واونک شعورك جوهری اولسی خصوصنه داهایزاده اصرار اولونمشدر . شعورده بزه متنوع شعور محتویاتی معطی‌در . بو محتویات ایکی قسمه آریلیر : بونلردن بری کندیمزک سبب اولدیغنی حس ایتدیکمز حکم ، حاسیت و اراده فعلی و دیکری بونلر کیب بزم طرفزدن یاپلدیغنی حس ایتدیکمز ویالکمز بزه معطی اولان ادراکلردر . بوادراکلرک ناصیل واقع اولدقلرینی ده بیله‌میورز . ایشه بوندن دولایی ادراکلریمزک سببی بز اولامایز و بوسبیلر بزم خارجمزده اولمالیدر . گولینکس غیر قابل اعتراض و واضح و متمیز فرض ایتدیکی « ناصیل یاپلدیغنی بیلمه‌دیکک شیئی ، سن یامامشسکدر » اساسنه اوقازیونالیزی بنا ایدیور . بواساسدن ، سببک ، بزم کندیمزه قابل قیاس فعال و مختار ، بر وجود اولسی لازم کلدیکی استخراج اولنور . بزه قدرتنک وسعتی ایله چوق فائق اولان بوموجودیت الله‌در . بوکا برایکنجی فکردها انضمام ایدیور : فی‌الحقیقه الله ادراکلریمزک سببی ایسه‌ده ، بونلرک وجودینی ایضاح ایتک ایچون اللهک موثریتی کافی دکلدردر . چونکه الله بر وحدت‌در و بوندن دولایی شعوریمزده کی متنوع محتویاتی ایضاح ایچون مختلف علتلر لازم‌در . بویله‌جه ادراکلریمز ایچون ایکنجی بر علت تشکیل ایدن یعنی حقیقی سببلردن ماعدا (*Causes occasionnelles*) « عادی سببلرک » هیئت عمومیه‌سی اولان جسم عالمنده کی کثرتی الله ایده‌رز . الله ، جسملرک معین بر توسطیله بزده کی ادراکلری یعنی جسمی تحولاتک ، حرکتلرک ادراکلرینی تولید ایدر .

حرکتلری دولاییسیله بربرندن آری نامتناهی جسم‌لر واردر . جسم عالمنه عائد بوجسملردن بری بزده احساسلری تولید ایتکه یاردم ایدن برآلتدر . ایشه بونکله روحمز مناسب‌تداردر ؛ یعنی بویله بر مناسبته ، روح ایله جسمک مربوطیتنه انسان‌دیرز . انسان دیمک روحک معین بر وجوده مربوط اولسی و بو وجودده یابانجی بر اراده‌نک بزم اراده‌مزه تأثیر ایدرک حرکتلره سبب اولسی و بو وجود واسطه‌سیله اویابانجی اراده‌نک روحمه کی ادراکلری تولید ایتسی دیمکدر . بویله‌جه وجودایله مناسبته کیرمک دوغمق و بویله بر مناسبتی ترک ایتک اولمکدن باشقه بر شیء دکلدردر . بشری طبیعتک تشکلاتی بنم اثرم

دکدر . بن اونی میدانه کتیرمه یورم و ناصیل حاصل اولدیغنی ده بیلمه یورم . بیلدیکم بر شیء وارسه اوده بنم اراده مله اولمادیغنی یعنی یابانجی بر اراده واسطه سیله اولدیغیدر . بوندن چیه جق مهم بر نتیجه یاشادیغم دنیا ده بنم کندمک ده یابانجی بر اراده نك اثری اولمقلغمدر .

تجربه بزه روح ایله بدن آراسنده متناوب بر تأثیر مناسبتی اولدیغنی کوسته ریور . وجود مزه معین بر طاقم حرکتلر نتیجه سنده روح مزده معین بر طاقم احساسلر و ادراکلر و بعض ارادی مقصدلریمز نتیجه سنده وجود مزده بونلره تطابق ایدن بعض حرکتلر حاصل اولیور . بونلری ، اراده نك ، وجودی تحریک و جسمی حرکتلرک ، ادراکلری حاصل ایتدیکنه عطف ایتمک قولایدیر . فقط بوکما مقابل شویله بر سؤال ایراد اولونونجه مسئله نك مشکلاتی میدانه چیقار : روح و جسم کیی ، ماهیت اعتباریله بر برینه تماماً ضد اولان ، ایکی جوهر ناصیل اولورده بر برینه تأثیر ایدر؟ بویله بر مناسبت داخلنده بونلرک بر برینه تأثیری قابل دکدر . وجودده واقع اولان بر شیئه هیچ بر زمان روح سبب اولمادیغنی کیی وجود دخی روحک احوالنده مؤثر اولاماز . بویله جه فلسفه ، تجربه نك روح ایله بدن آراسنده واقع کیی گوستردیکی متناوب تأثیری نقض ایدیور .

روح ایله بدن آراسنده برعلیت رابطه سی وارسه ده ، بو ایکی جوهر آراسنده موجود فرض اولنان طبیعی تأثیر ، محقق بوندن خارج قالمایدیر . حرکتک سببی اراده ، احساسک سببی جسم دکدر . وضعیت اصلاً شویله در : وجودمده بر تنبیه ویا بر حرکت واقع اولدیغنی زمان بو وسیله (occasion) ایله در حده بوکا مطابق بر ادراک و عیناً روحده کی بر اراده وسیله سیله وجودمده بوکا مطابق بر حرکت حاصل اولور . بوراده کی علیت رابطه سی آنجق بر وسیله در . هر ایکی طرفده بر بوندن مستقل اولدیغنی ایچون آرالرنده طبیعی بر مؤثریت اولاماز . بو ایکی جوهرک آراسنده کی مناسبت ، طبیعی بر تأثیری رفع ایدن ، خارق العاده بر آهنگدر . وجودمده کی حرکتلره مطابق قالارق بعض احساسلره مالکم . فقط بو احساسلرک سببی جسم دکدر ، چونکه او روحه تأثیر ایده مز ، بنده دکلم ، چونکه احساس غیر ارادی در و اونک ناصیل حاصل اولدیغنی بیلمه یورم .

روح ایله وجود آراسنده کی بو مناسبت کائناتده کی اک بویوک معجزه در . اراده ایله حرکتک ، تنبیه ایله احساسک بر برینه مطابق اولمی آکلاشلاماز برشی در . اراده م ایله وجودیمی حرکتلر کتیرمه م ، اراده ایله کائناتی تحریک ایتمک کمدن داها قولای آکلاشیلیر

برشی دکلدر . گولینکس اخلاقنده شویله دیر : « ارض » کله سنی تلفظ ایتدیکم زمان دیکلک آغزده تیره می بو اثناده بالذات ارضک تیره مسندن دها آز شایان دقت بر معجزه دکلدر . (گولینکس) ک بو سوزلرندن مسئله یی نه درجه وضوحله افاده ایتدیکی کورولیور . تأثیر اولنان شیئک نم وجودم اولماسی معجزه یی رفع ایتمز ، چونکه نم وجودم وجود عالمنک بر پارچه سیدر .

روح ایله وجود آراسنده کی رابطه نك سببی نه در ؟ بو ایکی جوهر اساساً مستقل موجود اولدقلرندن بونلری بر برینه ربط ایچون آیروجه بر فعالیت لازمدر . بو فعالیت ایسه نه روحدن ونه ده جسمدن گله بیلیر . بویله بر فعالیتک سببی آنجق الله اولابیلیر . هیچ بر عمل ، فعالیت یوقدر که اراده سز اولسون ! روح ایله وجودی ربط ایدن فعالیت یزم فعالیتمز ، بزم اراده مز اولمادیخی ایچون بزدن مستقل بر اراده اولمالیدر . بویله بر اراده یه صاحب یالکز الله واردر . بویله جه اوقازیونالیزم مسئله سی الهی بر صورتده حل اولونیور .

(گولینکس) ک اخلاقی اوقازیونالیزمک اساس مفهوم لرینه استناد ایتدکن ماعدا عینی زمانده فقر و ضرورت ایچنه ده گیردیکی حیاتنک ده افاده سیدر . اوقازیونالیزمه استناد ایدن فکر شودر : خارجی عالمده مؤثر اولق اقتداریمز داخلنده اولمادیغندن اراده مز ی بونوع غایه لره عطف ایتمه مکملکمز لازمدر . (چونکه جسمی تحریک ایتک ایسته دیکمز زمان بیه اللهک بونی تولید ایتمه سی لازم کلیوردی .) ایشته بوندن دولای « مؤثر اولامیه جغمز یرده هیچ برشی آرزو ایتمه مه لیز . » انسان ایچون یکانه قیمت خارجاً الله ایتدیکی بر طاقم موقعلر اولمایوب اونک حسن نیتی و خشوع ایله الهی اراده یه تبعیت ایتسیدر . انسان الهی اراده نك افاده سی اولان قدره تابع اولمالیدر .

اوقازیونالیزمک بر ایکنجی باش ممثلی Nicolê Malebranche در . مالبرانش 1638 سنه سنده پارسده تولد ایتشد . صور بونده الهیات تحصیل ایدرک 22 یاشنده congrégation de l'oratoire نامیه معروف وقاردینال Bérulle طرفندن تأسیس اولنان طریقه داخل اولیور ، حیاتنک نهایتنه قدار (1715) کن دیسینی یالکز علمه حصر ایتش و بعض علمی مناقشه لردن صرف نظر حیاتی سکونت ایچرو سنده کچمشدر .

مالبرانش Recherche de la vérité نامنده کی اساس اثرینه ، حاسه لریمزک حقیقی بیلکی

واسطه سی اولامیه جغنی کوستر مکه باشلار . حاسه لر و بونلرک معطیاتی بزه واضح، متمیز و تناقضدن عاری بیلکی تأمین ایده مز . بونوع بیلکی، معطیاتی یالکیز، ریاضی مفهوم لرله تمثیل ایده بیلدیکمز زمان ممکندر . ایشته بوندن دولای رنک، صدا واخل خارجی عالمک صفتلرینک خیالی اولمایوب آنجق شعوریمزک (modification) تطورلریدر . هر نه قادار بونلر خارجی عالمده کی حادثه لرله مناسبتده ایسه لرده بو مناسبت بر مشابعت و یا علیت نسبتی دکلدرد . جسم عالمک ماهیتی تحیز اولدیغی ایچون جسملر هیچ بر زمان احساسلره سبب تشکیل ایده مز لر . ذاتاً احساس ناصیل حرکتدن میدان کله بیلر ؟ روحی و مادی حادثه لرک مناسبتی قانون دائره سنده متناوب بر مربوطیت و حرکتده احساسک آنجق بر cause occasionnelle عادی سببی در . مالبرانش بدنک باشلی باشنه روح ایله اولان مناسبتندن صرف نظر ایده رک وجود عالنه دخی اوقازیونالیزی تطبیق ایدیور .

جسملر ماهیت اعتباریله هیچ بر فعالیتته صاحب اولما دقلرندن بر برینه تأثیر ایده مز لر ؛ یعنی جسم عالنده یالکیز قانونی نسبتلر اولابیلر . حرکت بر جسمدن دیگر بر جسمه انتقال و یا تضییق ایله بر جسمده تولید اولونماز ؛ بو آنجق کائناتده حرکت یکوننک ثابت قالدیغنی افاده ایدن قانونک و بونکله برابر خصوصی بر طاقم شرطلر داخلنده حرکتی تولید ایدن خصوصی قانونلرک جاری اولمه سی دیمکدر . بونوع قانونی نسبتلرک سببی ایسه الله دره . اللهک ماهیتی اساساً بویله عمومی قانونلر واسطه سیله و بعض سببلر وسیله سیله مؤثر اولمقدرد . عینی زمانده بو قانونلر واسطه سیله الهی اراده نک سرمدیتی ولایتغیریتی ادراک ایده رز . بویله جه مالبرانشک عندنده طبیعت حادثه لرینک قانونلری کی فیزیکه عائد بر پرنسیپ والهی اراده نک لایتغیریتی کی مه تافیزیک بر فکر عینی شیئک ایکی مختلف جبهه سیدر . بو عمومی قانونیتدن ماعداء برده هم فیزیک متعارفه سی وهم اللهک ماهیتندن استخراج اولونمش بر نتیجه دیه قانونلرک اعظمی بسیط لکنه تصادف ایده رز . ده قارت فلسفه سنده ریاضی اثباتلرک عاجز قالدیغنی یرده الله مفهوم نه رجوع اولونمسه سنه مقابل مالبرانشده طبیعت و الله مفهوم لرینک بر موازات داخلنده تدقیق اولوندیغنی کورویورز . بو کوروش بالاخره Leibniz لایب نیتس ده اک متکامل شکلنی المشدرد .

جسم عالمی بالواسطه ، یعنی « فکر » لر و ریاضی مفهوملر واسطه سیله بیلر بیلرز . حاسه لریمزک بیلدیردیکی اکر موضوعلر حقنده بر بیلکی ایسه ، ادراکلریمزه ریاضی مفهوملری علاوه اتمش اولماز لازم کلیر . مثلاً رنگلری و لمسی کیفیتلری یان یانه ویا

آرقه آرقه‌یه دییه تنظیم ایده بیلیمک ایچون نامتناهی مکان مفهومه صاحب اولمالیز . بوراده حادث اولان بر مشکلات وارد: خارجی عالم حقنده کی شعوریمز فکر لر واسطه سیله اولدیغندن، اونک وجودینی اثبات ایده مه یز . بویله بر وارلغه ، ده قارت دده اولدینی کیی ، اللهک دوغرولغنه و برده بوندن ماعدا کند مزده کی سوق طبیعی یه استناداً اعتماد ایده بیلیرز . جسم عالمی فکر لریمز واسطه سیله واضح و متمیز بیلیمکه برابر وجودینی اثبات ایده مه یز . شعوریمز یعنی بیلیمک سازه سی تماماً بونک عکسیدر . شعوریمزک وجودی بلا واسطه یقین در . مالبرانشک فلسفه سنده ، (ده قارت) ه مقابل ، بر موضوع حقنده کی بیلکی ایله موضوع لر دن بلا واسطه خبر دار اولمق یعنی اونلرک مشعور اولماسی یعنی ریاضی اصوله استناد ایدن مفهوم لر واسطه سیله اولان بیلکی ایله Cogito ergo sum بر بوندن تام بر شعورله آیریلشدر . فکر لر آراسنده عمومی و ضروری نسبت لر بولمق مالبرانشک حقیقی بیلکینک غایه سی دییه کوستر می یوقاریده طبیعت علمنده قانون مفهومی حقنده کی دوشونجه لرینه تأیید ایتدکن ماعدا بونک ایچون آروجه بر دلیلدر . مع مافیه مالبرانشده بیلکی حقنده تصادف ایتدیکمز بو چوق واضح فکر او قازیونالیزمک اساسی پرنسپنه یاردیم ایدیور : بیلیمک مفهوم لر تشکیل ایتک دکدر . بیلیمک یالکیز، بزم اثریمز اولمالیان مفهوم لرک مناسبتنی آراشدیر مقدر . بزم درونمزده موثر اولان یالکیز الله در .

مالبرانشده، ده قارت و گولینکس دن زیاده بالعموم بیلکیلریمز الله بیلکیسنه توجه و استناد ایدیوردی . بوندن دولایی بیلکی نقطه نظرندن الله مفهومی روح و جسم عالمه قارشی یگی بر وضعیت آلمقده در . نته کیم (گولینکس) ک مه تافیزیکی ده (پان ته یزم) ه تمایل ایدیوردی . الله شعور محتواسی کیی قاوراناماز ، چونکه معطی دکدر . ثانیاً الله حقنده مفهوم لره استناد ایدن بیلکیمزده وارد . الله جسم عالمده کی اشیا کیی فکر لر واسطه سیله بیلیمه مز ، چونکه بویله بر بیلکی یقین دکدر . بناء علیه الله حقنده کی بیلکیمز بواسطه وعینی زمانده مفهوم لر واسطه سیله کوسترملیدر . بونی اثبات ایتک ایچون واسطه اولان نامتناهی مفهومیدر . نامتناهی مفهومی هر بیلکی ایچون ایکی صورتده الزم اولان بر مفهومدر : اولاً هر محدود جسمی ، نامتناهی بر مکانده تحدید اولونمش بر جسم اولارق یعنی نامتناهی مکانه استناد ایده رک تثبیت ایده بیلیرز . ثانیاً هر هانکی بر موضوعی آنحق عمومی بر مفهومک افرادی آراسنه ادخال ایتکله بیله بیلیرز . عمومی بر مفهوم ایسه نامتناهی مقدارده افرادی جمع ایتدیکندن نامتناهی مفهومک بزده اولمسی لازم کلیر . مع مافیه بزده کی

نامتناهی مفهومی تعمیم کیبی بر روحی فعالیت نتیجه سنده تشکل ایتمه مشدر ؛ بالعکس تعمیم آنجق نامتناهی مفهومی دولایسیله قابلدر : « l'esprit joint à ses idées finies l'idée : . de la généralisation , qu'il trouve dans l'infini »

بویله جه نامتناهی مفهومی بوتون دوشونجه یه اساس اولان ، بالعموم موضوعلر حقنده کی دوشونجه یی ممکن قیلان اکیوکسک مفهوم صفتنی آلیور . بوحالده نامتناهی مفهومی محدود بر ذکا طرفندن تشکیل اولنه مادقندن ماعدا انسانده نامتناهی فکری ده اولمادیغندن نامتناهی یی قاوراماسی قابل دکلدر . بوندن دولای نامتناهی مفهومک دوشونله سی حقیقتده حدسه استناد ایدر . نامتناهیت ، الله ، مفهوم ایله موضوعک برلشدیکی یکانه موضوعدر . دیگر بالعموم مفهوملر نامتناهی مفهومه تابعدر واوندن استخراج اولنورلر . نته کیم ریاضی مفهوملرک نامتناهی مکان مفهومه تابع اولدینی کیبی . ایشته بوندن دولای « Que nous voyons toutes choses en Dieu » ایدرر . فقط بونلرک هپسی یعنی بشری ذکاودوشونجه الهی ذکاودوشونجه نك بر جزئی اولق دولایسیله ممکندر . مکان ناصیل بوتون جسملرک محلی ایسه الله ده روحلرک محلیدر . مالبرانش فکریلرینک Spinoza یه تقریبی کوردیکی ایچون کنديسی شویولده مدافعه ایتمشدر : سپینوزا ایچون الله کائناتده ، کنديسی ایچون سه کائنات الله ده در . مالبرانش بوفکرله سیتسه منک ماهیتی چوق کوزل افاده ایتمشدر . چونکه مالبرانشک فلسفه سنده ، افلاطون طرزنده ، نامتناهی مکان مفهومی بذاته نامتناهی مفهومه تابع اولدیغندن الله متحیز بروجود دکلدر .

بیلکینک اکتبتدائی یا گلشیرله دولو و « قاریشیق » شکلی اولان احساسلرک دخی الله بیلکیمی اولماسنه مقابل بوتون تمایلریمز و هیجانلریمز الله قارشى عشقدر . بیلکیمز منفرداً ادراک اولنان اشیایى شأنیت دیه تلقی ایدرک آلداندینی کیبی حسلریمز واراده مز بوخارجی شیئلری حقیقی قیمتلر و حظ و الملرک حقیقی ونهائی سبیلری دیه تلقی ایدرک آلدانمقده در .

اک یوکسک بیلکی ، اللهک بوتون اشیانک سببی اولدیغنی قبول و بزه یالکز اللهک حسلریمزک منبعی اولدیغنی کوستیرر . یالکز الله ، قورقو و عشقمزک حقیقی موضوعیدر . بشری بیلکی واراده نك صوگ هدفی الله قاوروشمق اولدیغنی کیبی خلقتک غایه سی ده عظمت الهیه نك تظاهریدر .

ده قارتک سیستمی اوقازیونالیزم ایکی مهم نقطه ده توسیع ایتشد. اول امرده (animisme روحیه) تلقیسنه جواز ویره ن سبب و قوت مفهوم لرندن (condition) شرط مفهوم نك آریلار قانون مفهوم منده توضیح ایتسی. ثانیاً ده قارت سیستم منده کی دوشونجه سلسله سی داها طویل و واضح اولار ق آینه ر ق Cogito ergo sum ایله ریاضی اصول بر برندن آیرد ایدیور و بونك نتیجه سنده Cogito ergo sum یرنی داها زیاده اوزرینه اصرار اولنان الله مفهوم نه ترك ایدیور والله مفهوم نك بویله جه مرکزی بر قیمت آلمسی بالعموم محدود موجوداتی بوکا تابع قیلقدن ماعدا پانته ئیزمه سوق ایدیور. ایلک جریانی انکشاف ایتدیرن (Leibniz) وایکنجی جریانی متسلسلاً صوکنه قادار کوتورن سپینوزا اولمشر.

§ 5 — سپینوزا

(Benedictus de Spinoza)، پورتکیزدن اخراج اولنان بر یهودی عائله سنك اولادی اولار ق 1632 سنه سنده آمستردامده تولد ایتشد. اساساً خاخم اولماسنه قرار ویرلش ایکن 1656 سنه سنده اعتقاده مغایر فکر لرندن دولایی موسوی جماعتدن اخراج اولونمشر. بوندن صوگرا حیاتی فنی جاملر احضار ایتك صورتیله قازانار ق (Rhynsburg) و صوگرا هاغده فلسفی تحریات ایله مشغول اولمشر. (Pfalz) فالتس (قورفورست Kurfurst) ی قارل لودویغ طرفندن هایدهل بهرغ دارالفنوننده تکلیف اولنان فلسفه مدرسلکنی، کنديسنه واسع فکر حریتی وعد اولوندیغی حالده، فکر لرینك تولید ایده جکی منازعه لر دن چکیندیکندن، قبول ایتمه مشدر. سپینوزا داها کنج یاشنده ایکن، 1677 سنه سنده وفات ایتشد. حیاتی اثناسنده، ریاضی اصوله نظراً ده قارتک «پرنسیپلر» ی حقنده یازدیغی اثر ایله (Tractatus theologico-politicus) نامنده کی اثری انتشار ایتشد. وفاتندن صوگرا اساس اثری اولان (Ethica) «اخلاق» ی، «مدرکه نك اصلاحی حقنده قلم تجربه سی» و (Tractatus politicus) «سیاست حقنده قلم تجربه سی» انتشار ایتشد. نهایت اون طقوزنجی عصرده سپینوزانك «الله، انسان و اونك سعادت حقنده قلم تجربه سی» نامنی طاشیان اثری بولونمش ونشر اولونمشر. سپینوزانك فلسفه سی، فلسفه تاریخنده هیچ بر زمان تصادف اولنه میان بر معامله یه

معروض قالمشدر . (Spinozisme) لقبی بر فلسفی مسلكه قارشى اك بويوك حقارت تلقى اولونيور ؛ سپينوزانك « اخلاقى » اك تهلكهلى وملحد فلسفه نك نمونه سى عد اولونور ايدى . بو طرز تلقى 18 نجى عصر ك صوگنه قادار دوام ايتمش ونهايت Lessing و Jacobi نك شئيى تدقيقاى نتيجه سنده وضعيت دكيشهرك رومانتيك فلسفه زمانده چوق مهم بر موقع احراز ايتمشدر .

سپينوزانك علاقەسى ، حتى يازيلرينك اسملرندن آكلاشيله جنجى وجهله ، داهازياده اخلاقى مسئلهلره متوجهدر . بو نقطهده سپينوزا دهقارتدن آريلسيور ، سپينوزا دهقارت كيى نه بويوك بر رياضى ونهده حكمتجيدر : اونك تفكرينك موضوعى جسم عالمى دكل ، انسان و انسانلر جمعيتى در . فقط رياضيه وفيزيك او كا نمونه در ؛ او انسانلرى بر رياضينك شكللرى تدقيق ايتمى كيى كورمك ايستر . سپينوزا انسانلرك حسلرينى و ارادهلرينى ، جسملرك حرگتنى اداره ايدن رياضى قانونلر كيى بونلره دخى حاكم اولان ، سبب وقانونلر واسطه سيله ايضاح و تفسير ايدر . مع مافيه بر طرفدن استهداف ايتديكى غايه يالكز بر علمى ايضاح دكل عيني زمانده حياتك معنا وقيمتنه ، انسانك دنيادهكى وضعيته دائر بر حكم ويرمكدر . اخلاقك بو اساس مسئله سنى ، علمى تدقيق يعنى « هندسى اصول » ايله ، نهائى وشئيى بر صورتده حل ايدە بيله چكى قناعتنده در . بو نقطه نظر دن انسان علمى باخصوص اخلاق معين بر اصوله كوره تدوين اولنان كائنات علمك بر پارچه سيدر . سپينوزا اساس اثرى اولان « اخلاق » نك برنجى قسمنده ، الله ، ايكنجى قسمنده « روحك ماهيت ومنشئى » اوچنجى قسمنده « تأثرايك منشأ و ماهيتى » ، دردنجى قسمنده « انسانلرك عدم سربستيسى ويا تأثرايك قوتى » بشننجى و صوكنجى قسمنده « بيلكيناك اقتدارى ويا بشرى سربستى » دن بحث ايدر . سپينوزانك رياضى اصوله ويرديكى قيمت ؛ خارجآده ، « اخلاق » ك اك اوافق تفرعاه قادار تمامآ بر رياضيه كتابنه مشابه اولسندن آكلاشيله - بيلير . « اخلاق » تعريفلره باشلايوب متعارفه لردن دستورلره ايلروله يهرك سيستمه ماتيك ومنطقى بر وحدت عرض ايدر .

اثر ك باشنى شو تعريفلر تشكيل ايدر : (causa sui كندى ذاتك سببى) ماهيتى (essence) وجودى احتوا ايدن و طبيعتى يالكز موجود اولق اوزره قاورانه بيلن شيئدر . (substance جوهر) كنديسندە in se اولان و كنديسى واسطه سيله قاورانان شيئدر . (attribut ذاتى صفت) دن آكلاديغم ، عقلاك ، جوهر ك ماهيتنى تشكيل ايدن

شیء ديه ادراك ايتديکيدر . الله مطلق نامتناهی اولان وجوددر . بو مفهوم لردن يالکيز بر تئک جوهر اولاييله چکی استخراج اولنور . مختلف جوهرلر بر برلرينی تحديد ایتمله بر برینه تابع اولاجقلرندن جوهر مفهومنی نقض ایده چکلردر . بوتک جوهر سرمدیدر ، نامتناهیدر ، کندی ذاتئک سببی در واللہک بالذات کندیسیدر . بویله بر جوهرک وجودی اونتولوژیک اثباته کوره طبیعتیه شبهه دن عاریدر . بویله جه سپینوزانک فلسفه سنک اساسلری قورولمش وقارته زیانیزمک هانکی شکلده تعدیل اولنه جغی تعین ایتمشدر . دوشونن جوهر و متحیز جوهر بر جوهرک ایکی ذاتی صفتی ، ایکی وار اولوش طرزی اولیور . الهی جوهرک ماهیتی اعتباریه نامتناهی بر وارلغه صاحب اولسی ، ذاهی صفتلرینک بر چوق حتی نامتناهی اولسنی - بزجه بونلرک يالکيز ایکیسی معلومدر - استلزام ایدر . منفرد جسملر و منفرد روحلر یعنی متناهی موجودلر بر تئک جوهرک (mode) لری یعنی کلوب کچی محدود حالاتیدر . متناهی مفهومی سپینوزاده ، محدودیت مفهومک افاده ایتدیکی شیئی تضمن ایدر . نته کیم متناهی اشیا دیگر متناهی اشیا طرفندن تحديد اولنور . مع مافیه بر شیئک بر دیگری طرفندن تحديد اولوندیغنی دوشونه بيلمک ایچون بونلرک عینی هنرمه اولسی شرطدر . جسملر يالکيز جسملر و روحی حادثات يالکيز روحی حادثات طرفندن تحديد اولنه بیلیر . تحديد ایتک تعین و تثبیت و تابع قیلمقدردر . تحديد اولنان تحديد ایده نه تابعدر . بر حرکت يالکيز بر حرکتک و بر روحی حادثه يالکيز بر دیگر روحی حادثه نک نتیجه سی اولارق آ کلاشیله بیلیر . مع مافیه متناهی بر شیئک وجودینی ایضاح ایچون هیچ بر زمان الهی جوهر و اونک ماهیتندن صرف نظر ایده مه یزه . هر بر حرکتک سببی ، جسم عالمنده کی یعنی اللهک ذاتی صفتلرندن برنده کی بر تحول نتیجه سی اولدیغنی ایچون ، الله در . اوقازیونالیزمده اولدیغنی وجهله روح ایله جسم آراسنده کی بلاواسطه علیت مناسبتی رفع اولونمش فقط مختلف ذاتی صفتلرک عینی جوهره اولان مربوطیتلریله دیگر بر ایضاح یولی آچیلمشدر . هر تحول بر تئک جوهرده کی تحول دیمک اولدیغندن بو تحول عیناً جوهرک دیگر ذاتی صفتلرنده واقع اولمالیدر . نته کیم هر بر جسمده کی تحول اونک مثلاً جسامت و ثقل کی مختلف صفتلرنده مشاهده اولونور . بویله جه جوهرک معین ذاتی صفتنده کی تحوله موازی دیگر ذاتی صفتنده اوکا تقابل ابدن بر تحول و وجود عالمنده کی تحول سلسله سنه مقابل روحی عالمنده بر تحول سلسله سی واردر ؛ یعنی عینی منشأ دن حیقان حادثه لر ایکی جبهه ده واقع اولورلر : «فکرلرک نظام

وارتباطی جسملرک نظام وارتباطنک عینیدر . مثلاً روحزده بردائره ادرا کنک جسم عالمنده کی مقابلی کورولن دائره نک کنديسی داهادوغروسی بو دائره نک وجود عالمندن برپارچه اولسی حسیله بنم وجودیمه اولان نسبتیدر . فی الحقیقه روح ایله وجود آراسنده کی مناسبت مسئله سی بونگله ، آنجق روحی وجسمی حادثه لرک بربرینه تقابل ایدر کوسترلمسی شکلنده حل اولونمشدر . بوندن ماعدام مسئله نک اصلاً احتوا ایتدیکی جهت ، روحک کنديسندن غیری دیگر «نظام» حقنده ناصیل شعور ره صاحب اولدینی ، اونی نه صورتله بیلدیکی حل اولونما مشدر . بو بیلکی یالگیز بر موازی گیتمکدن فاضله ، روحک جسم عالمنه دوغرو و مشعور ، اسقولاستیک اصطلاحیله ، بر intention فعالیتیدر . سپینوزاده تصادف ایتدیکمز بو اکیکلک یالگیز اوکا عائد دکلدر . بوتون 17 و 18 نجی عصر فلسفه سی شعورک فعال نیتنی (intention) بربرینه تابع بر تقابل یاپیور ، حقیقت حقنده کی شعور برینه عالم خارجینک شعوره تأثیرینی اقامه ایدیور . مالبراش ، لایپ نیچ و سپینوزانک نوافلاطونی اصطلاحلردن آلمه « افاده ایتک » (exprimer) کلمه سنی غیر معین بر معناده استعمال ایتهلری بونی اک بارز بر صورتده کوستریر .

« افاده » کلمه سی آلتنده شعورله هر هانکی برشیئی قصد ایدن بر رمز آ کلاشیلدیغنه نظراً بوکله ، ایکی موضوع غروپی آراسنده بر تقابل نسبتی اولدینی هر یرده استعمال اولنور . سپینوزاده بو شعور مسئله سنک اساس مسئله دن خارج قالماسنی ، ده قارنده کی ایکی بیلکی مبادیسی - (cogite ergo sum) والله مفهومی - برینه یالگیز الله مفهومنک کچمسی ایضاح ایدر . چونکه اللهک وجودیله دوشونجه و تحیز حقیقت کسب ایتدیکن جسم عالمنک بیلکیسی وامنیتی ایله شعورک بیلکیسی وامنیتی آراسنده بر فرق قالماز . بونگله برابر سیسته مک عقلی وتعلیلی ماهیتی تبارز ایدیور . بیلکی آنجق نامتیهیدن متناهییه وسبیدن نتیجهیه دوغرو حرکت ایتکله واضح و متمیز اولابیلیر و غیر قابل اعتراض بداهت اکتساب ایده بیلیر . بویله یقین بیلکی متناهییه نامتیهیده تحدید وسبب مفهومندن نتیجهیه استخراج ایدر . « نتیجه نک بیلکیسی سببک بیلکیسنه تابعدر و بونده محتویدر . » بویله جه الله ایدیلن واضح و متمیز فکر کنديلکندن دوغرودر ؛ چونکه او بیلکی موضوعنک طبیعتنی تمامیه تمثیل ایدر . « مطابق (adèquat) بر فکر آلتنده موضوعه اولان نسبتدن صرف نظرله تدقیق اولنان و حقیقی بر فکرک بالعموم صفتلرینی و داخلی (intrinsèque) خاصه لرینی احتوا ایدن بر فکر آکلارم . » فکر ایله موضوعی آراسنده کی تطابق کیی خارجی

(eztrinsèque) بر خاصه یی خارج براقق ایچون داخلی دیورم . « (اخلاق ایکنجی قسم 4نجی تعریف و ایضاحی) « اخلاق » ک ایکنجی قسم ک 43نجی دستورنده سپینوزا حقیقی بر فکره صاحب اولان بر کیمسه او فکر ک حقیقی اولدیغی ده بیلیر دیور . بوگا مقابل بز شویله دییه بیلیرز : واضح و متمیز فکر لر سلسله سنی گوزدن گچیردیکمز زمان بو فکر لره تقابل ایدن عینی سلسله یی تعقیب ایدن موضوعلری قاورارز . سپینوزانک بوراده کوردیکمز روحیات موازاتیغینک بیلکی نظریه سی نقطه نظرندن ده اهمیتی واردر . بو فکر عینی زمانده اسکی عقلی فلسفه نک اساس قضیه سی اولان « دوشونجه و وارلق عینیتی » نک مه تافیزیک افاده سیدر .

الله فکرینک سپینوزا طرفندن (پانته ئیست) شکلنه افراغ اولونمسی ، بونی عینی زمانده دینی الله مفهومندن چوق اوزاقلاشدیریر . سپینوزا کنیدیسی ، بوفرقتی آروجه بوتون شدتیله افاده ایتمشدر : الله یالکیز محض عقلی (esprit) و یالکیز اراده سی واسطه سیله ماده عالمک خالق دکل ، او عینی زمانده متحیز بر موجودیتدر . الله ، دوشون بر وارلق اولدیغندن دکل ، متحیز بر وارلق اولدیغندن جسم عالمک سبیدر . کائنات اللهک آرزو سیله دکل ، طبیعتک ضرورتندن ؛ اونک اراده سندن دکل ، ماهیتندن نشأت ایتمشدر . الله کائناتده مؤثر بر پرهنسیپ اولمق دولایسیله فعال طبیعت (natura naturaus) ک عینیدر : « الله طبیعتله بردر » . سپینوزا ، انسانی کائناتک غایه سی یاپان نقطه نظره قطعیتله اعتراض ایتمکه (Anklärung) دورینک فلسفه سنی آشمشدر . بوکا رغماً سپینوزا الله ایچون کائناتک « حر » سببی دیورسه ده بو حریت مفهومک معناسی یالکیز خارجی سبیلردن مستقل اولمقدردر .

روحی حیاتک حادثه لری ، بونلره هر خصوصده تقابل ایدن مادی طبیعتک حادثه لری کبی تام بر سبب و نتیجه سیسته منه داخلدر . پانته ئیزمدن استخراج اولنان بو نتیجه روحی حیاتک طبیعتجی (ناتورالیست) کوزیله کورولمه سنه منجر اولیور . بوندن دولای سپینوزانک سیسته منده روحی حادثه لری اساس خاصه سی اولان نفسک کنیدیسی حقنده کی شعوری ، بونلرک بر (بن) ه عائد اولمسی خصوصی جسم عالمده کی مکانه عائد اولمق کبی نسبی بر وحدته ارجاع اوننه رق غائب اولیور . عینی زمانده روحی حیات ، جسم عالمی ترکیب ایدن حادثه لریک هپسینک عینی نوعدن یعنی حرکت اولمسی کبی ، بر برینه مشابه عنصرلردن ترکیب ایتلیدر . بویله جه سپینوزا ایچون شعور حیاتی

بر فکر یکونیدر . (بن) و (سن) غیرتی ، صرف جسمه اولان مناسبت دولایسیله در : فکر لر ، جسمی حادثه لری ، معین بر جسمه اولان تأثیر لرندن دولای عکس ایتدیریر لر . معین بر روح ده بویله بر جسمک فکریدر ؛ یعنی بو جسمه تأثیر ایتمکه جسم عالمی عکس ایتدیرمک خاصه سی کندیسنده طولایان فکر یکونیدر .

روحی عنصر لک فکر دییه قبول اولونمالری روحی حیاتک ذهنی تفسیر اولونماسی انتاج ایدر . بونی اک بارز کوسترن سپینوزانک تأثرات (affectus) نظریه سیدر . بو تأثرات نظریه سی ده قارته چوق صیقی استناد ایتمکه بر ایر تأثراتی بسیطلشدیرمک و بر برینه ارجاع ایتمک خصوصنده ده قارتدن چوق ایلری کیدر . اساس تأثر لر آرزو (désir) حظ (plaisir) و ألم (douleur) در . بونلرک اوچی ده هر بر شیئده موجود ادامه نفس میلنک نتیجه سیدر . آرزو (désir) ادامه نفس تمالنک شعورندن باشقه برشی دکدر . حظ و ألم ایسه ادامه نفسک تکاملنک و یامانعه یه دوچار اولمنک افاده سیدر . حظ ایله دهاها کامل و حقیقی ، ألم ایله دهاها آز کامل و حقیقی یاشادیغمزی حس ایده رز . بو اساس تأثر لرندن ، ده قارت ده اولدینی وجهله ، یالکز دهاها واسع و شمولی بر صورتده ، دیکر لر استخراج اولنور . مثلاً « عشق ، خارجی بر سببک فکریله مترافق حظدر . » کین ، خارجی بر سببک فکریله مترافق ألمدر . » (اخلاق III تأثرات تعریف لری 6 و 7)

تأثرات نظریه سی دوغروودن دوغروییه اخلاقی حیاته ، اخلاقه منجر اولور . سپینوزا تأثراتی ، احتراصلری ریاضی موضوعلر کیی قیمت حکملرندن عاری تدقیق ایتمک خصوصنده کی آرزوسنه رغماً ، اسکیدن بری مساوی اولدقلری قبول اولنان شأیت ، کمال و فعالیت مفهوملرینی فلسفه سنده ده مساوی عد ایتمکه سیسته منه قیمت حکملری قاریشدر مشدر . بر وجود نه قدار فاضله شأیتیه صاحب یعنی نه قدار فعال نه قدار آزمون فعل متأثر ویا کندیسنده واقع اولان شیئلری نه درجه کندی تولید ایدرایسه اودرجه کاملدر . مطلق کمال یالکز اللهه مخصوصدر ؛ چونکه یالکز او کندیسنده حادث اولان شیئلرک مطلق وحر سببی در . انسان مه تافیزیک شأیتک یالکز بر پارچه سی اولدینی ایچون اونک طبیعتنه منفعل اولمق خاصه سی مربوطدر . مع مافییه انسان ، الله ایده بیله جکی صوک کماله محض دوشونجه واسطه سیله واصل اولور ؛ اوبوکاله ، ممکن اولدینی قدار واضح و متمیز فکر لره کوره حرکت ایتمک و حاسه لک تولید ایتدیکی « قاریشیق » فکر لرندن اجتناب ایتمک صورتیه واصل اولابیلیر . سپینوزا عملک ، تأثر سنر محض بیلکی ایله میدان کله میه جکی

هوبونك ايچون حسارك لزومنى آيروجه سويله يور . فقط تصادفاً خارجى ادراكلردن نشأت ايدن يعنى اصلاً احتراض ديديكمز تأثرا تدن ماعدا برده فعال دوشونجه دن نشأت ايددرك بزى عمله سوق ايدن تأثرلر واردر .

بشرى عمل وتحسسك غايه سى داهها دوعروسى جهدى حقيقى ادامه نفسدر . بو حقيقى نفسك ادامه سى و تكاملى ، بئلكك طبعاً احتوا ايتديكى شئلرك انكشافى اولاجقدر . انسانلرده كى جهد ، اصلاً واجبه يعنى خيره قارشى بر جهد اولايلىمك ايچون ، كندى ماهيتلرينك حقيقى يعنى واضح ومتميز بيلكىسنه استناد ايتليدر . وعينى زمانده تصادفى احساسلرك توليد ايتديكى تأثرلر كى بوبيلكى يه مانع اولاجق شئلره حاكم اولما ليدر . بوندن ماعدا كندى بئلكمزك تدقيقى ، بزه ، اونك ماهيتنى الكتميز انكشاف ايتديرن ساحه نك دوشونجه وبيلكى ساحه سى اولديغنى كوستيرر . انسان نه درجه فعاليتنى دوشونجه يه حصر ايدرايسه اودرجه كندى تصورلرينك سبييدر . بويله جه انسانك بيلكى يه قارشى اولان جهدى الكلوى ومحض بيلكىدن نشأت ايدن ممنونيتى الكيوكسك واك دائمى ممنونيتى در . بوندن ماعدا الك زياده فضيلته صاحب اولان يعنى الك كامل انسان عينى زمانده الك مسعود و حقيقى مسعود اولان كيمسه ده الك زياده فضيلته صاحب اولان انساندر . چونكه بيلكىدن نشأت ايدن حظ هيچ بر زمان ندامت توليد ايتمز ؛ وبالعموم الم توليد ايدن تأثرات ، طبيعتلرى دولاييسيله منفعل اولدقلرندن ، غير كمال افاده ايدرلر . مثلاً مرحمت اى حر كترلره سوق ايدم بيلير ؛ يالگنز بونك معناسى ، معقول دوشونجه نك بزى سوق ايدم بيله جكى وسوق ايتمى لازم كلديكى حر كترلدر . كندى حقيقى منفعتنى دوشونه ن اصلاً ديكرلرينك منفعتنه چاليشير : نته كيم الكيوكسك قيمت يعنى بيلكى اويله بر قيمتدر كه بز اونكه متلذذ اولديغمز زمان ديكرلرينى بوندن محروم ايدم مەيز . بالعكس برتلذذ ديكرلرينك اشتراكيله آرته جغندن بزمده بونك ايچون چاليشامز لازم كلير . بوندن دولايى الك منفعتپرست اولان ، الك زياده ديكرلرينك منفعتنى گوزمته ن انساندر . محض بيلكى بالعموم اشيانك آراسنده كى مناسبت وبونلرك الله اولان نسبتك شعوريدر . ايسته بوبيلكىدن نشأت ايدن حظ نهايت الامر الله ايله مناسبتدار اولديغندن « الله قارشى معنوى عشق » (Amor Dei) intellectualis) ماهيتنى ا كساب ايدر .

سپينوزانك اخلاقنك اساس سؤالى ئى ده آل شخصيت ، بشرى طبيعتك نمونه سيدر . بو سؤال انسانك ماهيته عائد بيلكىدن وطبيعت ايچروسنده وضعيتندن يعنى مه تافيزيك

نقطه نظر ده حل اولونیور. بوندن دولایي ئی ده آل شخصیت مه تافیزیک سیسته مک نتیجه سیدر. سپینوزانک مه تافیزیک و اخلاقی آراسنده کی بورابطه بر دیگر نقطه نظر دن ده تدقیق اولنه بیلیر. سپینوزانک حکیم (sage) حقنده کی دوشوندکلرینی بر دها کوزدن کچیریرسهک، شوایکی بارز خاصیه تصادف ایدرز: خارجی سبیلره قارشى استقلال و کندی نفسی ایله اتحاد (Unanimité) یدر. ایلکی، خارجی احساسلرک تشویقنه، احتراصلرک سوقنه و تصادفی خارجی تأثیرلره قارشى مصونیت دیمکدر. بوتأثرات، احتراصلر، انسانک اصل ماهیتى تشکیل ایدن، دوشونجه وساکن کائنات تماشاسی واسطه سیله تسخیر اولونمالیدر. بویله جه انسان، کندیسنى خارجی تأثرات فوقنه چیقاره جق حضور قلبه نائل اولور. بویله بر شخصیتک اراده و عملنده، احتراصلره قاپیلان بر آرزو ویا هدف سزلکنندن دولایي امنیتسزک دکل آنجق درونی بر ضرورت وشاشمایان بر امتداد اولاجقدر. شیمدی بونی سپینوزانک مه تافیزیکنده کی کائنات ایله مقایسه ایدهرسهک بونده ده عینی شیئک اکیک اولدیغنی گوره جکز: زمانده واقع اولان تکامل. سپینوزاده تصادف ایتدی کمز سکون ایچروسنده بر الهی وارلق و بو وارلقدن بر متائک ماهیتندن منطقاً استخراج اولنان صفتلری کیی ضرورتله استخراج اولنان جزؤلردر. استخراج کلمه سنک ده افاده ایده جکی وجهله بو حادته زمان ایچروسنده واقع اولان برشی اولمایوب صرف منطقی بروقه در. کائناتده کی بالعموم اشیا آهنکلی بر توازن ایله بر برینه مربوطدر. بونلرک علی مناسبتی، تگون وانقراض کیی بر سیر اولمایوب، بر هیئتک عضولری آراسنده کی آهنکدر. سپینوزانک کوستردیکی جوهر و بونگله برابر بوتون کائنات، شخصیت ئی ده آلنک تجمیدر. ایشه بویله بر گوروش، سپینوزا فلسفه سنک صوک سوزینک « اللهه قارشى معنوی عشق » یعنی بن ایله کائنات آراسنده کی آهنکه مستند وحدت اولسنی، هم کندی شخصیتک وهم سیسته منک طبیعی بر نتیجه سی دیه قبول ایتکه مجبوردر.

§ 6 — لایب نیتس (Leibniz)

قوتی تانتال فلسفه ده، ده قارت ایله قانت آراسنده، متفکر شخصیتی اعتباریله، اک مهم موقعی احراز ایدهن (غوت قرید، ویلهلم لایب نیتس) لایب تسیغ دارالفنوننده

بر اخلاق مدرسنك اولادی اولارق 1646 سنه سنده تولد ایتشدر . چوق کنج یاشنده .
 انکشاف ایدن لایب نیتس 1661 سنه سنده لایب تسیغ دارالفنوننه قید اولنهرق 1666 ده
 نورنبه رغ جوارنده کی (Altdorf) دارالفنوننده حقوق دو قتوری عنوانی احراز
 ایتشدر . مایانس (Mayence) باش پسقوسلغی وقورفورستلکی (Kurfürstentum)
 ناظری بارون بونیهورغ (Boineburg) ایله طانیشهرق مایانس حکومتی خدمته
 کیریور . خرستیان کلیسارینی تکرار برلشدرمک و 14 نجی لوئی نك آلمانیا یی استیلا
 هوسنی تورکیه یه توجیه ایچون غیرت ایتسی مایانسه بولوندیغی زمانه تصادف ایدر .
 اون دوردنچی لوئی نزدنده تشبثاتده بولونمق اوزره 1672 ده پارسه کیدیورسه ده موفق
 اولامایور . (لایب نیتس) نك پارسه سیاحتی علمی تکاملی نقطه نظرندن چوق اهمیتی
 اولشدر . پارسده (ده قارت) نك اثرلیله باخصوص یگی ریاضیه ایله طانشمی 1676
 سنه سنده حساب تفاضلی یی کشف ایتسنه سائق اولیور . (مع مافیه ایلک نشری 1684
 سنه سنه تصادف ایدر .) 1676 سنه سی نهایتنده براون شوایغ (Braunschweig)
 دوق یوهان فریدریش نك حافظ کتبی وبالا خره هانورا قورفورستنك (Kurfürst)
 حافظ کتبی اولیور . هانوراده ایکن پروسیا سرای ایله مناسبتده کلهرک باخصوص قرالیچه
 (صوفی شارلوت) نك همیله 1700 سنه سنده برلین آقاده میسنی تأسیس ایدیور
 و آقاده مینك ایلک رئیس اولیور . 1711 ده بویوک پترو ایله مناسبتده کلیور . 1712 دن
 1714 ه قدار (لایب نیتس) ی ویانه ده سرایله مناسبتدار بولیورز ؛ بورادن آیرولوب
 هانورایه کیدیور 1716 اوراده وفات ایدیور . لایب نیتسك فلسفه سنك آکلاشیلیمی
 ایچون مهم اولان قیسه و کوچوک نشریاتی شونلردر :

(Discours de métaphysique) « مه تافیزیک حقنده نطق » 1686 ؛ *Système*
nouveau de la nature « طبیعت حقنده یگی سیستم » 1695 ؛ *De ipsa natura*
 « طبیعت حقنده » 1698 ؛ *Principes de la nature et de la grâce* « طبیعتک و عنایتک
 پرنسیپلری » 1714 ؛ *Monadologie* « مونادلر حقنده » 1714 . بونلردن ماعدا ایکی
 بویوک اثری : *Théodicée* « ته اودیسه » (وجود الهی یی حقلی کوسترمک معناسنده)
 1710 ؛ وفاتی متعاقب (لوق) ه قارش یازدیغی *Nouveaux essais sur l'entendement*
Humain « بشری مدرکه حقنده یگی قلم تجربه سی » 1765 سنه سنده انتشار ایتشدر . بو
 ادبیات فاکولته سی مجموعه سی — 3

اثرلردن ماعدا Malebranche ، Varignon ، de Volder ، Arnauld و نیوتون طلبه سی Carke ایله اولان مخبره سی مهملر .

لایب نیتس فلسفه سنده تصادف ایتدیکنز مسئله لر و مفهوملر هر خصوصده دهقارتک فلسفه سنه اولان قرابتی افشا ایدر . لایب نیتسک فلسفه سنده عینی جوهر مفهومه ، حقیقت معیاری اولمق اوزره عینی واضح و متمیز مفهومه ، عینی ریاضی اصول مسئله سنه تصادف ایدرز . حتی دهقارتک هندسی اصولده بولدیغنی فرض ایتدیکی « کلی اصول » (méthode universelle) هر کسدن زیاده لایب نیتسی مشغول ایتشدیر . معافیله لایب نیتسی بوتون دیگر یگی زمان فیلسوفلردن تفریق ایدن خاصه فوق العاده واسع بیلکیسی ایله علاقه سنک تنوعیدر . لایب نیتس یالکیز بر بویوک فیلسوف دکلدر . او ، عینی زمانده ، دهقارت کی ریاضیه و فیزیک تاریخنده مهم بر رول اوینار . یالکیز اک مهم کشفنک ذکر اولونماسی کافیدر : نیوتون ایله عینی زمانده واوندن مستقل اولارق کشف ایتدیکی حساب اصغر نامتناهی . ریاضی مسئلهلردن ماعدا سیاسی ، تاریخی ، حقوقی مسئلهلرده اونی علاقه دار ایتشدیر . مختلف ساحه لره عائد بوبیلکیلر لایب نیتسده بربرندن آیری و ارتباطسز قالمایور . اونک غیرتی بونلرک هپسینی طوپلامق و بر نقطه نظرندن بر سیستم حالنه افراغ ایتکدر . لایب نیتسده یاییلپ هر ساحه یی قاپلامق ایسته یین بر بیلکی هوسیه بونلری طوپلایوب بر آهنک ایچروسنه قویقم تمایلنک برلشمسی طبیعتنده کی کلی وشموللی بیلکی جهدینی اظهار ایدر : عمومی بر لسان پروژه سی و بونلکه بوتون علمی مساعی یی اورغانیزه ایتک جهدی ، خرسیتیان کلیسارینک توحیدیه بر جهان کلیساسنک میدان کله سنه چالیشماسی کی . اوبالعموم فلسفه سیسته ملرنده کی فکرلری ده کندی سیسته منه ادخال ایتکه غیرت ایتشدیر . چونکه لایب نیتسک نظرنده ماضی ده کی فلسفه سیسته ملرینک هپسنده بر نبذه حقیقت وارد و بونلری بولمق لازمدر .

لایب نیتسده کورولن بو تألیف ایدیجی تمایل فکر ضدیتلرینک خارجاً بربرینه بکزه تلسی ویا آراده کی فرقلرک تأویلی کی بر اقتطاخلیق اولمایوب بالعموم ممکن اولان دوشونوش طرزلرینک بربرینه اولان مناسبتنی آراشدیرمقدر . اک مهم واک بارز ضدیت اولمق اوزره دهقارت ایله آرسطو یعنی یگی زمانک ریاضی - میخانیکی طبیعت ایضاحی ایله سقولاستیک دورک جوهری صورتلر ضدیتی کوزه چارپار . جوهری صورتلر ایله یاقیندن علاقه دار اولان بر سوال : طبیعتده غایه لره دوغرو بر تکامل وارمیدر ؟ یعنی

عائی طبیعت ایضاحی ایله میخانیکې طبیعت ایضاحی ضدیتی . ریاضی - میخانیکې طبیعت ایضاحی خصوصنده ده قارتک اصل مذهبی ایله ده قارت طرفدارلری آراسنده فرق اولدیغی کی میخانیکې ایضاحی قبول ایدوب ده قارتک عکسنه ماده نك اتوملردن مرکب اولدیغی ادعا ایدنلر (Gassendi) واردی . بوندن ماعدا ده قارت مذهبی داخلنده سبب مسئله سی اوقازیونالیزمی و سپینوزانك موزاتجیلغی تولید ایتشدی . باخصوص سپینوزاده بالعموم سیلرک اللهه عطف اولونماسی و فردك استقلالنك رفع اولونماسی (بن) ك اراده و فعالیتنی نقض ایدیوردی . اوزمان جاری اولان بو ضدیتلر لایب نیتسك گوروشی وجهله بلكه شو ایکی شقه ارجاع اولنه بیلیر : بیولوژیک و میخانیکې طبیعت تلقیسی . اونك عندنده ریاضی فیزیکك ایضاح طرزی عضوی حیاته اویمايور . میخانیکې ایضاح حیوانلرده کی شعوری انکار و اونلری ما کنه در که سنه ایندیرمك کی غریب بر نتیجه یه منجر اولیور . حیاتیات ایسه غایه تلقیسنه ، اولدن تشکل ایتش جوهری صورتلره یعنی آرسطونك تکامل و کندی غایه سنی کنديسنده جمع ایدن مفهوملرینه سوق ایدر . زمانك اهم کشفلرندن بری اولان Micro-organisme سفلی عضویتلرک کشفی هواده ، صوده و الحاصل هر یرده عضوی حویناتك موجودیتنی اثبات ایدر کی گورونیوردی . بوندن ماعدا حویناتك کشفی بعض عالملری (Préformation) اولدن تشکل نظریه سنی ، یعنی متعاقب نسللرک پدری عضویتده متداخل اولدیغی اورته یه آتمغه سوق ایتش ایدی . خلاصه هر یرده موجود معین غایه لری استهداف ایدن قوتلر ده قارتك فزیکنده کی تضیق و ضربه تأثیرلریله رقابت ایتکه باشلامشدی . مع مافیه ده قارتك فزیکنك موفقیتلرینی و خدمتلرینی انکار ایتمکدن اك اوزاق بر کیمسه وار ایسه اوده فزیکجی و ریاضیه جی لایب نیتس ایدی . بوندن ماعدا ریاضی طبیعت ایضاحی کیتلره استناد ایدرک طبیعتی بسیطلشدیریحی برطاسلاق حاله افراغ ایتکه هر یرده مؤثر اولان مساوی بر طاقم عامللر قبول ایدر . لایب نیتس بو ایضاح طرزنده کی وضوح و صراحتی قبول ایتکه برابر ، اونك فردجیلکی ، فردك قیمتك و بر دفعه یه مخصوص اولان موجو- دیتنك ده آگلاشلمسی لزومنده اصرار ایدیوردی . کائنات بر کل بر وحدت اولارق آگلاشلمقله برابر فردك خصوصیتنه دوقونمامالی و فردی صرف بر عدد درجه سنه دوشورمه ملیدر . بو خصوصده یاپیله جق شی میخانیکیت ایله غایت ، پانته ئیزم ایله منفرد شعورك استقلالی و اتومیزم ایله متصل ماده نقطه نظرلرینی تألیف ایتمکدر . بونکه لایب نیتسك دوشونجه سنك غایه سی ، هر نه قادار ایلك آنندن اعتباراً شعورلی

دکل ایسه ده ، کوسترلمشدر . بوندن ماعدا ده قارتک فیزیک ومه تا فیزیکنده سیسته منه
 خارجه چیقماق ایسته یین جهتلر وار ایدی . اولاً نظر اعتباره آله جق جهت فیزیکده کی قوت
 مفهومی وثابت حرکت مقداری یرینه تحفظ قدرت قانوننک اقامه اولونمسی در . مثلاً هر
 متحرک جسم او یله معین بر قوت تمثیل ایدر که بو قوت دولایسیله سرعتی ویا استقامتی
 تبدیل ایده جک هر صدمه یه مقاومت ایدر . ایسته بو قوت معین بر تأثیر اقتدارینی تأمین
 ایدر که بوده $m v^2$ (کتله $[m]$ وسرعت $[v]$ حاصل ضربی) کی ثابت بر مقدار
 ایله اولچوله بیلیر . بوندن لایب نیتس شونی استدلال ایدیور : جسم حجم وپزدن ماعدا
 استقامت وسرعتی تعدیل ایده جک هر صدمه یه قارش منفعیل بر مقاومت کوسترن قوت
 کی بر اساس خاصه یی حائزدر . بونکله ده قارتک جسم حقنده کی فکری یعنی جسمک
 صفت ذاتینک تحیز اولسی وبوندن دولای فیزیکک هندسه نک بر قسمی اولسی پرنسپی
 اخلال و بویله جه **مقیفی** جسم ریاضی جسمدن تفریق ایدلش اولیور . بوندن ماعدا
 ده قارت و معاقبلرینک بولدقلری حرکت قانونلرنده خطالربولوندیغی آچیق ایدی . چونکه
 عینی حادثه حقنده کی مختلف قانونلرک نتیجه سی بعض شرطلر آلتنده متناقض اولیوردی .
 لایب نیتس داهبانه ریاضی - فیزیکی بر کوروشله بو خطالرک سببی بولیور : برچوق کیمسه لر
 حرکت وسکونتک ، مشابته وعدم مشابته کائاتده ضد شیئر اولمادیغی ادراک ایده میوردیلر .
 حالبوکه سکونت و مشابته حرکت وعدم مشابته بر غائی حادثه سیدر . زمان و مکانده
 امتداد ایدن طبیعت متصل بر صورتده تحول ایدر و بزدوشونونمکله طبیعتی احاطه ایدن عمومی
 قانونلری بولابیلیرز . طبیعتک سیرنده صیچراییشلر یوقدر پرنسپینی مدافعه ایدن شخصده
 حساب اصغر نامتناهینک کاشفی تشخیص ایدیورز .

طبیعی (فیزیک) جسم ریاضی جسمدن باشقه در . عینی نتیجه یه بر دیگر نقطه نظرده
 واصل اولور : مکان وزمان ، اساساً ، یالکز یان یانه اولمقلغک و تعاقبک شکللری یعنی
 یالکز تنظیم صورتلریدر . او یله بر طاقم نظام صورتلری که تنظیم اولونمش حقیقی برشیئک
 موجود اولسی اساسنه منوطدر . زمان و مکان حقیقی اشیا آراسنده کی نسبتلرک هیئت
 و باشلی باشنه یالکز **امکانر و زهنی** ، مجرد شیئرلدر . بونک نتیجه لرندن بری ده مکان ،
 تحیز و ریاضی جسمک کنیدیلرندن فرقلی بر حقیقت استلزام ایتدیکیدر . عینی زمانده
 محض ریاضیه نک حقیقت ایله علاقه دار اولمایوب صرف تفکر اولنان مجرد شیئرله مشغول

اولاجنی استدلال اولنور . فیزیکی ریاضیه دن ماعدا دیگر بر طاقم اساسلره احتیاجی واردر که اونلرده مه تافیزیکده یعنی حقیقتک اصل علمنده موجود اولایلیر . فیزیکی حقیقت ، مه تافیزیک حقیقتک ریاضی صورتلرله توحیدیه حاصل اولان بر هیئت در .

نهایت عینی نتیجه یه اساس مه تافیزیک مفهوملرک باخصوص جوهر مفهومک تدقیق منجر اولیور . جوهر مفهومنده ایکی جهت محتویدر : وحدت و مؤثریت یعنی فعالیت .

جوهرلر صوکه حقیقی عنصرلدر وبالعموم اشیا اونلرک تأثیریه تشکل ایدر . بر یکون آنجق اونی ترکیب ایدن جزءلرک حقیقی اولمسیله حقیقی اولایلیر . ایمی مکن و مکانی اولان شیئر نامتناهی قابل تقسیمدر ، صوکه جزءلری احتوا ایتمز و بناء علیه مکن و متحیز جسم عالمی جوهری بر حقیقت دکلدر . بوکا نظراً ده قارتک ایکی جوهرندن حقیقی جوهر اولق اوزره یالکز روح قالیور . روح فی الحقیقه بر وحدتدر و اونده تصادف ایتدی کمز تنوع داخلی حالتلرینک بر تنوعی در . روحک وحدتی ، خارجی قسملردن مرکب دکل ، کثرتده اولان وحدتدر . روح فعال اولان و جسم عالمی منفعل اولان وارلقدردر . فقط جسم عالمی مکنده بذاته حقیقی اولمایان برشی دکل ایسه ، یانه در ؟ بونک جوابی یالکز شو اولایلیر : تفکر ایدن جوهرلرده کی تصورلرک هیئتی ، یالکز دوشونن شعورایچون و دوشونن شعور واسطه سیله موجود اولان شیئرلدر . «جسمی حقیقت» تعبیر اولنان تصورلرک هیئتی یالکز بر رویادن بو هیئتده کی قانونی ارتباطلر و بالعموم روحلرده کی تصورلرک بر برینه تقابل ایتسی و بویله جه بر کل تشکیل ایتسی صورتیله تفریق اولنور . بالعموم روحلرک تصورلری ایله عکس وافاده اولنان شیئرلر صانکه اونلرک خارجنده بر دنیا موجود ایش کی تنظیم اولونمشدر . مع مافیه دنیایی هیمی مساوی اولارق و عیناً افاده وعکس ایتمز ؛ هر بری معین بر نقطه نظرده ، کندی رؤیت زاویه سندن افاده وعکس ایدر . بو نقطه نظر هر روحه معین بر صورتده تقابل ایدن بدن ایله تعیین اولونمشدر . بو بدنه یاقین اولان شیئر واضح و اوزاق اولدیغی نسبتده قاریشیق عکس ایتدیریلیر . مسئله یی دیگر جبهه دن تدقیق ایده لم : هر روح بر مقدار واضح و آز ویا چوق قاریشیق تصورلر احتوا ایدر . مختلف روحلرده کی تصورلری بر برینه نسبت ایده رایسه ک بر برینه او یغون اولدقلرینی وعینی زمانده موجود تصورلرک، یوقاریده کوسترلیدیکی وجهله ، مکانی بر نظام سیسته منه ادخال اولنه بیله جکنی گورورز . بویله جه جسم عالمی بر برندن آیری ، مختلف روحلرک مختلف تصورلرینک یکنسق بر پروژه کسیونیدر . روحلر همه حال بر و فعال و مؤثر

ماهیتلردر . بوندن دولایي اولنلرک دروننه هیچ بر شیء نفوذ ایدمه دیکی کیبی روحک هیچ بر پارچه سی ده آریلوب بر دیکرینه انتقال ایدمهز و روحلر بر برینه تأثیر ایدمهز . مع مافیه روحلر تصورلرک نشأت ایتدیکی و وحدتی حائز بر منبعدر . روح تصورلری شعورلی و یا غیر شعوری کنديسنده مندمج تمايلاتہ کوره معین بر نظام داخلنده میدانہ گتیریر . مختلف روحلرده کی تصورلرک ذکر اولنان شکلده بر برینه اویماسی اللهک اولنلره بخش ایتدیکی استعدادک بر نتیجه سی یعنی اللهک وضع ایتدیکی ازلی آهنگک (Harmonie pré établie) بر نتیجه سیدر .

هر روحه حادثه عالمندن بر جسم عائددر . بو جسم اونک اک واضح تصورلری واونی دائماً تعقیب ایدن تصورلردر . جسملر ، بذاته تدقیق اولوندیغی زمان ، برر کومه ، بر یكون ویا کیفی طوپلانمش تصورلردر . هر جسمی تدقیق ایتدیکمز زمان پارچه لره آیره . بیلیر ویا داها واسع بر جسمک پارچه سی فرض ایدمه بیلیرز . بو حادثه جسمک ، مکانک بر پارچه سی اولسی دولایسیله ، ماهیتنده محتویدر . یا شایانه جسملرک اولدیغی یرده آنجق طبیعی وحدتلره تصادف ایدمه بیلیرز ؛ یعنی جسم عالمندن بر پارچه بر روحه عائد اولدیغی زمان او روحک وحدتی جسمده کی وحدتی تولید ایدر . انسان ایچون واقع اولان شیء عیناً حیوانلرک بدننده عائد اولمالیدر ، چونکه حیوانده کی روحی انکار ایتمه سبب یوقدر . حتی نباتات ایچونده عینی شیء قبول اولونمالیدر ، چونکه حیوان ایله نبات آراسنده کی حدود سیالدر . بوندن ماعدا : عجبا تماماً غیر عضوی بر جسم وارمیدر ؛ کافی مقدارده ایلرله یوب اشیایه نفوذ ایدنجه ، هر یرده ، یاشایان حویناته یعنی روحی وارلقلری تمثیل ایدن طبیعی وحدتلره تصادف ایدهرز .

طبیعیدر که انسان روحی ایله حیوان روحی آراسنده اساسلی فرقلر وارددر . عقلک یالکگز انسانده اولدیغی و یالکگز انسانک تصورلریله عمومی قانونلر کشف ایدوب بویله جه بر حادثه بی اولدن تعیین ایدمه بیلدیکی محققدر . یالکگز انسان بالعموم تصورلری احاطه ایدن ، وحدتی حائز و کندی حالتلری حقنده بر شعوره مالکدر . حیوانده ایسه یالکگز ماضییه عائد شعور حالتلرینک تداعی ایله واقع اولان بر جانلنمی موجوددر . بونک نتیجه سنده ده حیوانده مشاهده ایتدیکمز اوطوماتیک او کره نیشلر ممکندر . بشری و حیوانی روح ایله دمین موضوع بحث ایتدیکمز حوینات آراسنده کی فرق انسان ایله حیوان آراسنده کی

فرقندن داها چوق بويو کدر . بونک ايچون حویناتده واضح تصورلر فرض ايتمک قابل اولاماز . ايسته بوندن دولايي لایب نیتس اونلره روح اسمنی ویرمک ايسته مه یور وهیسنه بردن Monade « موناد » نامنی ویریور و « بسیط موناد » لری اصل روهلرده تفریق ایدیور . بسیط مونادلر دخی روجه مشابه هیئتلردر . اونلر ، کندیلرنده ، مؤثر اولایله جک درونی استعدادلری حائز وحدتلردر . حتی بسیط مونادلرده کی درونی حالتلری واضح و متمیز تصورلر شکلنه افراغ ایده بیلیمش اولسه ایدک اونلر جسمی عالمک بر آیناسی اولاجق یعنی بالعموم مونادلرک تصورلرنده کی آهنگه داخل اولاجق ایدیلر . بویله جه فیزیک ایله اولان ارتباط تظاهر ایدیور : صوگ و یکنسق قوت مرکز لرینک مکانده مؤثر اولان شیئلر دییه فرض اولونمسی ضرورتنه ناصیل فیزیک واصل اولدی ایسه مه تافیزیک ده باشقه بریولدن عینی نقطه یه واصل اولیور . بسیط مونادلر هر یرده موجوددر . مکانک الك اوافق بر پارچه سی بیله یوقدر که اوراده دائمی بر تقسیم نتیجه سنده عضوی حویناته تصادف اولونماسون . انسانک عضویته ده نامتناهی عضویتلردن مرکبدر . بزم اوکا بر وحدت دیشمزک سببی اونده کی مونادلرک ، مرکزی بر موناد یعنی روح طرفندن اداره اولوندیغنددر . حیوان و انسان روحلری بالعموم مونادلر کیبی فانی دکدر . حیوان روحلری ، اولد کدن صوگرا ، دوغمدان اولکی حاللرینه یعنی بسیط مونادلر حالته رجوع ایدرلر . اولمک و دوغمق ، انکشاف ایتمک و انکشاف نتیجه سنده اصلنه رجوع ایتمکدر . مع مافیه بشری روح غیر جسمی و شعورلی بر صورتده باقیدر .

(لایب نیتس) ده مونادلر عالمی و جسمی حادثه لر عالمی دییه ایکی حقیقت ساحه سنه تصادف ایدیورز . مع مافیه بونلر بر برینه مربوطدر . حادثه عالمنده کی هر عضوی جسم ، هر طبیعی وحدت - کی بونلر مکانک هر یرنده موجوددر - بر موناده اشارت ایدر . هر موناده ده ، تصورلرینک مرکزی اولمق اوزره ، عضوی بر جسم عائددر . هر موناد تصورلرنده کی وضوحه کوره کندی جسمنی دیگر جسملره ربط ایدن مکانی نسبتلری عکس ایتدیریر . یعنی مونادلرده کی مختلف درجه ده واضح تصورلرک مکانی عالمه تحویلی مکانده کی اوز قلق و یاقینلق نسبتلریدر . کوریلیورلر که هر موناد بر دیگرندن یالگنر جسمک مکانی وضعیتی دولایسیله دکل عینی زمانده درونی ماهیتی دولایسیله فرقیدر . یعنی هر وضعیت فرقنه برده مونادده اساساً موجود اولان ماهیت فرقی انضمام

ایتملیدر . بویله جه دمین موضوع بحث ایتدیکمز (Continuité) « امتداد » پرنسپیندن ماعدا بر ایکنجی عمومی پرنسپیه واصل اولیورز: صرف وضعیت ، محل فرقی اولاماز؛ یعنی کیفیت اعتباریله عینی اولوبده یالکیز مکانه کی وضعیتلری اعتباریله فرقلی موجودیتلر یوقدر . چونکه هر موجود اولان شیء باشلی باشنه بر فرد (Individu) در . «امتداد» قانونیه برابر بوایکنجی «قابل تمیز اولمایان شیئلرک عینیتی» (Identité des indiscernables) قانونی هر مونادک بر برندن کیفیت اعتباریله فرقلی وهرایکی موناد آراسنده نامتناهی درجه لر موجود اولدینی فکرینه واصل اولور. عینی شیء، جسملری عضوی وجانی فرض ایدنجه جسم عالمده عأدددر. فردی خصوصیتلردن تجرید ایددرک طبیعده کی قوتلری منفعل قوتلر وحرکتلری مکانه کی تحولاتردیه قبول ایدن طبیعت تلقیسی کائناتی هر یرده عینی صورتده موجود اولان بر مده کیبی کوره جکدر . مع مافیه بویله بر تلقی یالکیز مجردات ایله مشغول اولاجغندن حقیقی عالمی قاورایه مایه جق ویالکیز حادثه عالمده قالا جقدر .

بالعموم بیلکی موضوعی اولان حقیقتلر ایکی قسمه آیریلیر : کندیلکندن ویا عدم تناقض پرنسپیی دولایسیله ضروری اولان حقیقتلر (Verités de raison) که بونلر محض ریاضیه و منطق عأدددر. بوندن ماعدا برده واقعهلر حقیقی (Vérités des faits) موجوددر. بونوع حقیقتلر باشلی باشنه تدقیق اولوندینی زمان ضروری کوزو کمزلر و آنجق کندیلرینک خارجنده بولنر علت دولایسیله ضروری اولدقلری آگلاشیلیر . بوایکی نوع حقیقت اساساً ایکی مهم پرنسپیه ارجاع اولنور . « استدلالاتمز ایکی بویوک پرنسپیه استناد ایدر: اولاً تناقض پرنسپیی . بو تناقض پرنسپیی دولایسیله ، بز ، تناقض احتوا ایدن بر شیئه یا گلش و بو یا گلشی تماماً نقض ایدن عکسنه حقیقی دیرز . ثانیاً علت کافیه پرنسپیی . بو پرنسپ نتیجه سنده نهدن بویله اولوبده باشقه دورلوا اولمادیغنه دائر علت کافیه اولمایان هیچ بر واقعهنک حقیقی ویا موجود و هیچ بر حکمک دوغرو اولدینی قبول ایده مه یز . مع هذا بو علتلر بر چوق وقعهلرده بزجه معلوم اولمایه بیلیرلر. » (مونادولوژی § § 31 ، 32) علت کافیه پرنسپینی ایضاح ایچون لایب نیتس (Clarke) « یازدینی ایکنجی مکتوب-بنده شوایضاحاتی ویریور: « آرشیمد موازنت حقنده کی کتابنده ریاضیه دن فیزیکه کچه جکی زمان عمومی علت کافیه پرنسپینک خصوصی بر حالندن استفاده ایتکه مجبور اولمشدی . آرشیمد ، بر ترازینک ایکی طرفنده هرشی مساوی توزیع اولونمش و هر ایکی قولک هتھاسنه مساوی ثقللر وضع اولونمش ایسه بو ترازینک حال سکوننده قالا جغنی مسلم عد

ایدر . چونکه بو وقعه ده بر طرفك دیگر طرفدن اول میل ایتسی ایچون هیچ بر علت یوقدر . »

تناقض پرنسیپی ایله علت کافیه پرنسیپی آراسنده کی فرق شویله ده افاده ایده بیلیرز : اساساً بذاته ضروری حقیقتلردن ماعدا برده سبیلرک سببی یعنی اللهک اراده سنه تابع حقیقتلر واردر . حرکت قانونلرینی مثال دیه آلام : حرکت قانونلری ضروری اولمقله برابر بونلرک باشقه تورلو اولمسی ده ممکن در . بز او یله بر طبیعت عالمی تصور ایده بیلیرز که بونده بوس بوتون باشقه قانونلر جاریدر . یعنی بو تفکریمز هر هانکی بر تناقضی احتوا ایتمز . یالکیز شونی نظر اعتباره آلق لازم کلیر که اوده شیمدی مرعی اولان قانونلرک ممکن اولان بالعموم قانونلرک اک بسیطی اولدیغی وبوندن دولای اللهک اراده سنه اشارت ایتدیکیدر . بویله جه طبیعتده کی قانونلر اللهک اراده سی ومقصدیله ایضاح اولونمش اولور . بالعموم قانونلر بوضورتله وموضوع بحث پرنسیپلره نظراً تدلیل اولونا بیللمی در ، یوقسه هر هانکی عمومی بر طبیعت قانونی معجزه دن باشقه بر شیء اولاماز . بوندن دولای او قازیونالیستلرک قبول ایتدیکی وجهله اللهک سببیز ، بزده ، جسملرک حرکتیه مقابل تصورلر حاصل ایتسی و (نیوتون) ک جاذبه قانونی لایب نیتسک عندنده کائنات ایضاحنه معجزه قاریشدرمقدن باشقه برشیء دکلدر . الله عمومی قانونلرله مؤثر اولور ، اونک بیلکیسی اراده سنک رهبریدر و او بالعموم ممکن اولان شیئلردن اک اعلا سنی انتخاب ایدر .

عینی حال بشری اراده وعملده ده واقعدر . انسان اول امرده تمایللره کوره حرکت ایدر . فقط تمایللر خیر وکمالک ، حاسه ذوقلرینک معنوی سرورک قاریشیق قاورانمش برشکلی اولمسی کبی ، یالکیز قاریشیق بیلنمسی در . بشری عمل بوکا نظراً غایه لره ومقصدلره معطوفدر . اساساً بزده کی تصورلرک تشکلی کماله اولان جهتک حاکمیتی آلتده در .

لایب نیتس طبیعت ایضاحنه ده ، یوقاریده کوردیکمز وجهله ، آنا پرنسیپ اولمق اوزره غایه فکرینی یعنی کائناتک ، ممکن اولانه کائناتلرک اک اعلا سی اولدیغی فکرینی ادخال ایدیور . یکانه احضار ایتدیکی اثرک Fœdlichee اولمسی وبواثرده فکرینی کائناتده کی فنالقلره قارشى مدافعه ایدرک اثبات ایتکه چالیشمسی شایان دقتدر . بو خصوصده لایب نیتس اک زیاده تنور فلسفه سنک چوق اهمیت ویردیکی منفرد نقصانلرک کلک کمال و آهنکنه یارديم ایتدیکی فکرینه استناد ایدر . کائنات بر کل اولمق دولایسیله کاملدر ، یعنی او

کنديسند شأنيك بالعموم درجه لريني احتوا ايتمكه بوتون شأنيك تمثيل ايدر ؛ بو خصوصه برر فرديت تمثيل ايتمكه مهادي برر درجه تشكيل ايدن موندلري خاطر لامق لازم كلير . بر موندك اڭ يو كسك غايه سي ، مطلق بر صورتده مكمل اولان كائناتي ، ممكن اولديني قادار مكمل يعني واضح و متميز بر صورتده تصورلريله عكس ايتديرمكدر .

§ 7 -- به يقين وهوبس

يکي زمان فلسفه سنك باشلانغيجندن اعتباراً بر برندن آري وبر چوق تماس نقطه لري اولاسنه رغماً بر برينه ضد بر وضعيته ايکي تكامل صفحه سي کچيرمسي شايان دقت ير حادثه در . بونلردن بري دهقارت ، سپينوزا و لايب نيتس اسملريله تمثيل اولنان قوتی نانتال فلسفه و ديکري ده انگليز فلسفه سيدر . بو ايکي جريان همان همان عيني زمانده باشلار : دهقارتك حياتي 1596 - 1650 سنه لرينه ، قرالچيه ئه ليزابه تڭ مشاوري وانگليز فلسفه سنك ايلك ممثلي عد اولنان (به يقين) ك حياتي 1561 - 1626 سنه لرينه تصادف ايدر . بغض اساسلرده ، ايلك آنندن اعتباراً ، هر ايکي جريان ده مشابه فکەرلره تصادف ايدهرز . دهقارت و به يقين عنعنوی و اسقولاستيک فلسفه يه و آرسطويه قارشى شدتلى وضعيت آلق خصوصنده اشتراك ايدرلر . فى الحقيقه (به يقين) عنعنوی فلسفه يه متمر اولماق وسلطه ذهنيكى کي تعريضلر ياپارکن دها شدتلى بر لسان استعمال ايدر . فقط هر ايکيسنده بو تعريضلره استناد ايدن وحقيقت علمنه يکي يوللر کوستره جك و اوني يکي اساسلره بنا ايده جك يکي بر اصول تصادف ايدهرز . اويله يکي بر اصول که يکيلر يميزك صحيح بر صورتده خطوه خطوه ايلريله مسنى و علمك سيسته ماتيك انكشافنى تأمين ايتسون . عيني زمانده بو فکره فلسفه نك وظيفه سي استناد ايتديريليور : فلسفه علمك رهبريدر ؛ او اول امرده استقبالك مهادياً انكشاف ايدن علمنى دوغوره جق اصولك علميدر . مشترک اولان بو خصوصيتلردن ماعدا دهقارت ايله به يقين آراسنده کي فرقلر چوق بارزدر . دهقارت ومعاقلري عننده علم نمونه سي ، قطعي اثباتلرله ايلرله ين و سيسته ماتيك بر هيئت عرض ايدن رياضيه در . بوکا مقابل انگليز فيلسوفلري - قوتى نانتال فلسفه دن فاضله ملهم اولان وهوبس مستثنا - رياضيه يه قارشى اکثريله لاقيد ويا بعضاً به يقين ده اولديني وجهله رياضي مسئله لري احاطه بيله ايدمه مشردر . فقط انگليز فيلسوفلري مشاهده يه

استناد ایدرک شعوری تحلیل ایدن بر روحیاتک واضعی درلر . بوده انگلیز فلسفه سنک عملی حیاته فاضله اهمیت ویرمسندن ایلری کلیر . انگلیز فلسفه سنده مشاهده اولنان بو تمایل بیلکینک قیمتی نظری قطعی اثبات اولوشنده آرمایوب عملی فائده سنده آرار . بو نقطه نظری بهیقین « بیلکی قوتدر » دیمکه افاده ایتشدرد . علمک غایه سی بیلکی بی معین برسیته مداخلنده قابل اعتراض اولمایان برشکه افراغ ایتک دکل طبیعته عملی بر صورتده حاکم اولمقدرد . انگلیز فلسفه سنده کی بونقطه نظر بیلکی واسطه سی اولمق اوزره مشاهده وتجربه قیمت ویرمکه استقرائی اصوله واصل اولور . حالبوکه قوتی نانتال فلسفه ده ریاضی اصول یواش یواش صرف تعلیل منجر اولمشدی .

فره نسیر بهیقین انکلتره قرالیتی سر مہر داری نيقولاس بهیقینک ایکسجی و صوکارک اولادی اولارق 22 کانون ثانی 1561 سنه سنده لوندرده تولدا ایتشدرد . Cambridge ده تحصیل ایتدکن صوکره دولت خدمتته کیرمش و قرالیچه ئلیزابهنک وفاتندن صوگرا برنجی (جیمس) ک سلطنتی اثنا سنده اکیوکسک موقعلره چقهرق نہایت باباسنک موقعنی اشغال ایتشدرد . برنجی جیمس زمانده صیرا ایلہ اوچ درجه اصالت رتبہ سی ایلہ تلطیف اولنہرق لورد عنوانی احراز ایتشدرد . مع مافیہ 1621 سنه سنده رشوت آلمش اولمقلہ اتہام اولونمش وکندیس ده جرمنی اعتراف ایتدیکی ایچون تجزیہ اولونمشدر . آزر زمان حبسده قلماسنی متعاقب قرال طرفندن عفو اولنہرق ، وفاتنه قادار وقتنی اثرلرینک تنظیمنه حصر ایتشدرد . (بهیقینک الہم اثری 1620 سنه سنده انتشار ایدن Novum Organon «یکي اورغانون» در .) بهیقین دوشونجه طرزی اعتباریلہ تنور دورندن زیاده رونه سانسہ عائدرد . (بهیقین) ده زمانک فکری جریانلرینہ نظراً بعض کریلکلره تصادف ایدرز . مثلاً قوپہ رینکک نظریہ سنہ اعتراض ایدرد و بویله جه ریاضی طبیعت علمنه قارشی آکلایشسرلغنی اظهار ایدرد . فلسفه ایلہ الہیات آراسنده کی حدود اسقولاستیک دورہ نک صوگنده تصادف اولنان صورتده تعیین اولنور و بویله جه « مضاعف حقیقت » تلقیسنه جواز ویرلش اولور . بهیقین آرسطویہ شدتله هجوم ایتمکه برابر ، آرسطو طبیعت ایضاحنک الہم مفہومی اولان جوہری صورتلری استعمال ویکي طبیعت علمنک باخوص آتوم مفہوملریله غیر واضح بر صورتده مزج ایدرد . بوندن ماعدا اختراع و کشفلر نتیجہ سنده بردور ذہب (l' âge d'or) واصل اولاجغمز امیدینہ باغلانمش کی بر طاقم خیاللر بهیقین ایچون

قاراقته ریسیدر . اساساً (بهیقین) كۇ موضوع بحث ایتدیكى اصول بو اختراع و كشفلر ایچوندر . (بهیقین) كۇ تجریب و مشاهدیه بوقادار قیمت ویریشی ، تجریب و مشاهدیه واسطه سیله بر نظریه یی تأیید ایچون طبیعتی سیسته ماتیک بر صورتده استجواب ایتك دكلدر . اونك غندنده مشاهدیه و تجریب ممکن مرتبه چوق واقعه لر طویلایوب بونلری تنظیم و تصنیف ایدر ك خطوه خطوه طبیعتیه حاكم اولق ایچون فائده لی بیلگی یه خادم بر واسطه در .

بو اصولك مهم جهتی دائماً واقعه لرله مناسبتده قالمق و هر خصوصده منفرد مشاهدیه دن حرکت ایتكدر . فقط بو واقعه لر اولدق لر کیی کورمك و یالگنز اولره استناد ایتك ایچون اول امرده عنعنوی علمك سائق اولدیغی باطل حکملری رفع ایتلیدر . بهیقین دورت نوع باطل حکملر ویا (Idoles) پوتلر تفریق ایدر : 1 - *Idola tribus* نسلی پوتلر 2 - *Idola specus* مغاره پوتلری 3 - *Idola fori* چارشی پوتلری 4 - *Idola theatri* تیاترو پوتلری . نسلی پوتلر ، انسانلر ك اشیا یی عمومیتله کندیلرینه اولان مناسبتلری دولایسیله تدقیق ایدوب بذاته نظر اعتباره المامه لر دولایسیله حاصل اولان خطالردر . بونلر باخصوص بشری نسله عائد حاسه خطالری کیی یا گلشلردر . حاسه لر دولایسیله اولان ادراكلرده توقف ایتك بونوع خطالره سبب اولور ، چونكه بو ادراكلر ك قسماً عضویتك تأثیرینه و قسماً اشیا یه عائد اولدیغی بیلپورز . اشیا نك سببلرندن ماعدا غایه لرینه توجه ایدن سؤالرده بو نوع خطالره عائددر . مغاره پوتلری فردی ، شخصی خطالردر . هر فردك كندی خصوصی تكاملی دولایسیله معروض قالدیغی خطالر ، مثلاً معین بر فکره چارشی حس ایتدیكى ضعف مغاره پوتلرینی تشکیل ایدر . چارشی پوتلری لسانده کی کله لر ك عنعنوی بر صورتده استعمالی دولایسیله حاصل اولان خطالردر . لسانده کی کله لر اکثریا معین بر معنا افاده ایدر کیی گوز و كمکه برابر بر چوق دفعه لر غیرواضح اولدق لرندن بزى کله منازعه لرینه سوق ایدر . (بهیقین) كۇ فلسفی مناقشه لر ك اکثریسی کله منازعه لرینه ارجاع ایتسی و بوندن دولای هریرده کله رینه واقعه لر تدقیق ایتك بزی تشویق ایتسی بالاخره انگلیز فلسفه سنده چوق اساسلی بر فکر اولمشدر . تیاترو پوتلری آرسطو کیی مذهب صاحبی بر فیلسوفك سلطه سنه استناد ایتك کله حاصل اولان خطالردر .

بشری دوشونجه واقعه لر یالگنز طویللامقه اکتفا ایتمه ملی ، او بونلر ك سببلرینی

آراشدیرارق اشیانک ماهیتنه نفوذ ایتلیدر . هر بیلکی حاسه لر واسطه سیله معطی و شخصی واقعهلردن حرکت ایتلیدر . فقط حاسه لریمزه معطی مشخص اشیا بزى خطالره معروض براقه بیله جکی ایچون بومشخص شیئلری انفسی اقسامندن تفریق ایدهرک شیئی لشدیرملیدر . بونک ایچون یاپیله جق شی استقرائی اصولی تطبیق ایتکدر . مع مافیة استقرانک تطبیق ایچون نظر اعتباره آلمسی لازم کلن اوچ شی واردر : اولامشخص بر واقعه ویا منفرد بر مشاهدده توقف ایتیه رک بر چوق مشاهدده و واقعه لر بر بریله مقایسه ایتلیز . ایشته بو مقایسه منفرد حادثهلرده کی تصادفیتی و انفسیتی رفع ایدهرک حقیقی علتلری بولمامزه خادم اولور . ثانیاً بر واقعه نک تحلیلی ایله اکتفا ایتهمکلمز لازم کلدیکی کیبی ساده جه تعداد (énumération simple) ده بزى یا کلش یوله سوق ایدهبیلیر . معین عمومی برقاعده یه سوق ایده جک مشترک حادثهلرک وقوعنده ، بونلره ضد اولان واقعه لر یعنی منفی مثاللری ده نظراعتباره آلارک مشابه حادثهلردن زیاده بربرندن فرقلی اولانلری مقایسه ایتلیدر . نهایت : مشخص واقعه لرک هپسی عینی قیمتی حائر یعنی هپسی تحری اولنان ، شیئی سبیلرک بیانمسی ایچون الویریشلی اولمادقلرندن ایچلرندن عمومی دستوری اک ای افاده ایدهنی سچه رک حکممزى بوکا بنأ ایتدیرملیز . بویله جه تجریک قیمتی داها دوغروسى ضرورى اولدیغنی گورورز . چونکه تجریب بونوع ، مسئله یی حل ایدن واقعه لرک بالاراده میدانه گتیرلمسندن باشقه برشی دکدر . بویله بر تجریبک نتیجه سنی بزه ادرا کمز بیلدیرر . وبویله جه تجریبده واقعه یی حل ایدهر . ایشته بونوع استقرایه استناد ایدن فلسفه بزى پوتلرک الندن قورتارارق دائمی انکشاف ایدن علمه سوق ایدر .

*
* *

طوماس هوبس (Hobbes) 1588 - 1679 انکلیز اختلالی زماننده یاشامش واختلال اثناسنده کی قاریشیققلر فکری حیاته مؤثر اولمشر . هوبس حیاتنک مهم برقسمنی آوروپا قطعه سنده (جمعا یکر می سنه قادار فرانسه ده یاشامشر) کچیرمش ، عالی له ئی ایله مناسبتیه کیرمش وده قارتک « تفکر لر » ینه اعتراضلر یازمشر . (Cromwell) زماننده انکلتراه عودت ایدیور . ایکنجی شارل تخته کچنجه ، بر زمانلر کنديسنه مربیلک ایتمش اولان هوبسک سرائله مناسبتیه کله سنه مساعده ایدیور واوگا معاش باغلا یور .

هوبسک اڤ مهم اثرلری 1640 سنه سنده وایلك دفعه 1889 سنه سنده تمام انتشار ایدن (The elements of Law natural and politic) «طبیعی و حقوقی قانونک مبادیسی»؛ (Leviathan) «اژدرها» 1651؛ فلسفه نك مبادیسی، برنجی قسم (De corpore) جسم حقنده 1655، ایکنجی قسم (De homine) «انسان حقنده» 1658، اوچنجی قسم (De cive) «وطنداش حقنده» 1642 - 1647.

هوبسک تفکری برجهتدن بهیقینک آچدیغی چیغیری تعقیب ایدر و بر دیگر جهتدن دهقارتک و غالیله نك تاثیرلری کوستریر. بالعموم بیلکیلریمز تجربه نك کوستردیکی منفرد واقعهلره و استقرایه استناد ایدر (بهیقین). بو واقعهلر شعور حادثهلریدر (دهقارت). علمی بیلکینک وظیفه سی حادثه لرك شأنی سبیلری دیه فرض اولونان شیئلری هندسه ده اولدیغی وجهله، معین تعریفلره استناد ایتدیرهرك برسیسته م حالنه قویمقدر. بو آنجق بالعموم شأیتی جسم و شأنی واقعهلری حرکت دیه قبول ایتمکه ممکن اولابیلیر. ریاضی اصول مفکوره سنك یعنی قطعی اثبات و تعلیل فکرنك، هوبسده، بالعموم بیلکیلریمزك تعمیم اولونمش منفرد تجربه لر اولدیغی فکریله توحیدی شو صورتده در: دائماً تکرر ایدن تجربه نتیجه سنده بزده حاصل اولان تخمینلر، بونلردن تماماً فرقلی اولان مفهوم سیسته منه استناد ایتدیرلمی یعنی بو شکله افراع اولونمالیدر. انسان سیاسی طاشیان جانلی و متحرک بر موجودك، داها زیاده تماسمز نتیجه سنده، معقول ارادی حرکتلرینه تصادف ایده بیله جکمز کیفیتی، برنخمین، تجربه یه استناد ایدن برترقب (Expectation) در. خالبوکه «انسان» ك عقله صاحب بر موجودیت اولدیغی، تعریفمز دولایسیله تشکیل اولنان «مفهومدن» استدلال اولنان بر نتیجه در. آنجق تعریفلرك اولدیغی یرده منطقی ضرورت و علم اولابیلیر. تعریفلر واسطه سیله رمزلر تشکیل ایدرهرك منفرد حادثه لرده کی تنوعه حاکم اولمق انسانی حیوانلردن تفریق ایدن و اوکا ممتاز بر موقع و یرنشی مدرکه در. میخانیک و هندسه اشیا یی اڤ مجرد دائماً تکرر ایدن بسیط شکلریله تدقیق ایتدکلری ایچون بسیط تعریفلر و قیاسلردن مرکب برسیسته مه ادخال اولنه بیلیرلر. خالبوکه تدقیق ایتدیکمز اشیا نه درجه مشخص و خصوصی اولور ایسه، تعلیلی علمك اونلرك یرینه اقامه ایده جکی مفهوملر اودرجه مشکو کدر. بومشکلات علملرك درجه درجه مجرددن مشخصه دوغرو ایلروله میسی ایله حل اولنه بیلیر: هندسه دن فیزیکه، بونلردن جانلی جسملره، انسانلره و نهایت جمعت ایچروسنده کی انسا نه یعنی «وطنداشه» قادار بر سیر تعقیب ایدر. علملرك

پوتسلسلنده اجتماعياتی ریاضی اصوله نظراً تدقیق ایتش اولغی ، هوبس ، کنديسنه عائد بر موفقیت تلقی ایدیور .

هر انسان، طبیعت حالنده، ادامه نفس ایچون چالیشیر ؛ بالعموم حرکتلری بلاواسطه ویا بالواسطه بوغایه یی استهداف ایدر . ای، فائده لی ، دوغرو وحقلی دیدیکی شیئر بو غایه یه خادم اولان فنا وحقسز دیدکلری بوغایه یه مخالف اولان شیئر در . هر کس ایچون ایی و کوتو طبیعتیه باشقه در ؛ چونکه بر کیمسه نك ادامه نفسنه خادم اولان بر دیگر ایچون مضر در . بوندن ماعدا هر کسك بو وضعیتده الینه کچیره بیله جکی شیئی ادامه نفس ایچون استعمال ایتسی « حق » یعنی اونك ایچون دوغرو و حقلی بر حرکتدر . مع مافیه هر کسك بویه حرکت ایتسی دولایسیله ، ضرورتله ، « هر کسك هر کسه مجادله سی » باشلار . فقط هر فردك کندی منفعتی کوزه تمه سی صورتیه حاصل اولان عمومی و مشترک برغایه واردر : عمومی امنیت . مشترک غایه نتیجه سنده مشترک قیمتلر ، یعنی عمومی امنیتي ممکن قیلان طرز حرکتلره ویریلن قیمتلر الده ایدیلیر . « ای » ، « خیر » هر فردك مقاوله و مکلفيته کوره حرکت ایتسیدر ، چونکه یالکز بویه جه عمومی امنیت تأمین اولنه بیلیر . بونك نتیجه سنده اخلاق و طبیعی حق - بو ایکی مفهوم هوبس ایچون عینی معنایی افاده ایدر - تشکل ایدر . طبیعی حقه استناد ایدن بو ذکر ایتدیکمز قیمتلرک علمی بر معنا افاده ایده بیلرسی ایچون نه کیی مکلفیتلره مغایر حرکتك « حقسز » اولدیغی تثبیت اولونمالیدر . بوده آنجق جمعیت حالنده یعنی دولت ایچروسنده ممکندر . « خرسزلق » « حقسزلق » در قضیه سی هر کس ایچون بدهی در و بر طبیعی حق متعارفه سیدر . فقط « خرسزلق » نه در دیدیکمز زمان بوکا ویره بیله جکمز جواب آنجق شو اولابیلیر : « حقه » مغایر بر صورتده بر قیمتله تصاحب ویا باشقه بریسنه قانوناً بخش اولونمش بر حقه مستند بر قیمتله تصاحب ایتکدر . بویه جه طبیعی حقك ، مثبت حق یعنی قانون دولت طرفندن یالکز حمایه اولوندیغی دکل ، حتی آنجق مثبت حق واسطه سیله ثابت بر معنا و تطبیق قابلیت تطبیق احراز ایتدیکی کورولور . مثبت حق دولتک اراده سنه استناد ایدن ویزی مکلف قیلان و حتی طبیعی حقك استلزام ایتدیکی مطلق بر سلطه در . بو اراده نك موقع تطبیقه وضع اولونشی اوکا اطاعت ایتك خصوصنده هر کس طرفندن درعهده اولنان و بر داهارداولنه میان بر مکلفیتدر . بویه جه هوبس مطلقه ما کیت دولت

فکرینک مثلی اولیور . هوبسک اساس اثرلرندن برینک اسمیله-دولت فرد اوزرنده مطلق بر قوتی حائز بر اژدرهادر . مع مافیه بو مطلق دولت قوتنک مطلق بر قراللق (Monarchie) اولماسی لازم کلز . هوبسک فکرینه کوره بر دولت داخلنده مطلق تشریعی و اجرائی قوتی حائز بر مجلس اکثریتی ده عینی وظیفه یی کوره بیلیر . مع مافیه هوبس شخصاً مطلق بر قراللق طرفداریدر . دولتک حدودلری نظام و امنیت تأمین ایدمه دیکی یرده نهایته واصل اولشدر ، چونکه اوراده دولت فی الحقیقه موجود دکلدیر . هوبس دولت قوتی مطلقش دیر مق خصوصنده چوق ایلری کیتشدر . نته کیم هوبسه نظراً دین ایله باطل اعتقاد دولته نسبتله حل اولنه بیلیر ، چونکه اعتقاد دولتک مساعده ایتدیکی و باطل اعتقاد دولتک منع ایتدیکی اعتقاد طرزیدر .

§ 8 — لوق

John Locke 1632 سنه سنده بریستول جوارنده Wrington ده دوغمشدر . اوقسفورد دارالفنوننده طب و فلسفه تحصیل ایتدکن صو کرا 1665 سنه سنده سفارت کاتبلکی ایله Clèves ه کیدیور . انکلتريه عودتنده قونت Shaftesbury ایله طانیشرق طیب خصوصیتی و چوجوغنک مربیسی صفتیه یاننده قالیور . شافته سبوری دولت خدمتنده بولوندیغی زمان لوقه ده وظیفه ویرمشدر . (شافته سبوری) نک سقوطني متعاقب لوق هولاندایه قاچیور و Guillaume d'Orange ایله 1688 سنه سنده انکلتريه عودت ایدرک تکرار دولت خدمته کیریور . صو ک سنه لرینی Oates ده کچیریور . واوراده 1704 سنه سنده وفات ایدیور .

لوقک باشلیجه اثرلری : « بشری مدرکه حقنده قلم تجربه سی » Essay concerning human understanding (1690) ، « تربیه حقنده بعض فکرلر » (Some thoughts on education) ، 1693 ؛ « خرسیتیانلنک معقولیتی » (Reasonableness of christianity) 1695 ؛ « دولت حقنده ایکی قلم تجربه سی » (Two treatises on government) 1689 .

لوق « بشری مدرکه حقنده قلم تجربه سی » نک مقدمه سنده (الهیات و اخلاق حقنده) نتیجه سز بر مناقشه نک بو اثرک یازماسنه سائق اولدیغی سویلهر . « شیمدی کی موضوعدن چوق ایقیری بعض مسئله لری ، نزدنده طویلانان بش آلتی آرقاداشله

گوروشيدوردق . هر جهتدن طولانوب بريكن مشكلات مناقشه مزي پك چابوق صارپه -
 صارديرتدى واوزوجى شېهه يي ازاله ايدەمەدن ايپجه مدت اوغراشدق . نهايت بىندە ،
 ياڭلىش بر يول طوتديغىمىز وبو نوع تحرياتدن اول كىندى ملكەلر يىمىزى تدقيق ايدەرك
 مدرکہ مزك بو تشكىلاتى واسطە سىلە نە كېي موضوعلرى قاورايە بىلە جكنى تعين ايتىملىك كىزك
 لازم كادىكى فكري اوياندى . « لوقك بو سوزلردن آڭلاشپلە جنى وجهلە فلسفە نك
 ايلك وظيفەسى ، بر طاقم مسئلەلر كى حلىدن اول ، علمى بىلىكلەر كى معنا ، وظيفە و ضرورتى
 آرشديرمق وعينى زماندە استعمال ايتديكمىز مفهوملر كى محتواسىنى واضح ومعين بر
 صورتدە تثبيت ايتكدىر . مفهوملر يىمىز اول امردە كەلەلردن عبارتدر . (بويلە جە لوقك دە
 هوبس كېي نوميئالست ، اسمجى ، اولدينى نظاھر ايدر) مفهوملرى واضحلاشديرمق ديمك ،
 كەلەرە معين وتشخيص اولنە بىلە جك بر واقعه ترفيق ايتك ديمكدىر كە كەلە دە بونك ايچون
 بر اشارت اولسون . بو واقعه ايسە بر شعور واقعهسى بر «فكر» (idea) بر بلاواسطە
 معطى اولمايدىر . بويلە جە لوقك آڭلادينى واضح ومتميز مفهومى ايلە قوتى نانتال فلسفە دە كى
 مثلاً لايب نيتسك آڭلادينى واضح ومتميز مفهومى آراسندە كى ضديت تبارز ايدر . بونك
 نتيجه سندە ، لوقك ، دەقارتدە كى واضح ومتميز مفهوملر كى نمونهسى اولان فطرى مفهوملر
 و بىلىكلەرە قارشى بر مبارزە (Polémique) ايلە باشلامسى كىندىلكندن آڭلاشپلر .
 اولمش وثابت مفهوم و بىلىكلر انسانلە برابر مى دوغار ؟ محقق كە خير ! چونكە شعور دە
 تصادف ايتديكمىز صوك عنصرلر زماندە پيدا اولارق تكرر محو اولان واقعهلر ، منفرد
 احساسلر ، ادراكلر ، حسلر ودوشونجهلردن باشقە برشى دكلدر . ايشتە شعورك بوتون
 سىرى بو نوع واقعهلر كى يعنى «بسيط فكرلر» ك ويا بونلرە بناءً حاصل اولان داھامعضل
 روحى حالتلر كى تعاقيدىر . مفهوملر يىمىز كى كافەسى بو نوع واقعهلرە واونلردن حاصل اولان
 حالتلرە دلالت ايدن كەلەلردىر . بوتون بىلىكنىك محتواسىنى دە بو واقعهلر تشكىل ايدر .
 بە يقين دە اولدينى وجهلە ، بالعموم بىلىكى ، تجربە يە يعنى منفرد واقعهلر كى مشاھدە سە
 استناد ايتديرىلش اولييور . مفهوملر يىمىز و بىلىكلر يىمىز بو خصوصدە بو واقعهلردن نشأت
 ايدر . لوق روحى بر Table rase لوح املس ، بوش لوحە ايلە مقايىسە ايتمكە مسئلە يى
 چوق كوزل افادە ايتمشدر . خارجى وباطنى ادراكلر بو لوحە يە هر واقع اولوشلرندە
 تأثير ايدەرك بر اشارت نقش ايدرلر . «بسيط فكرلر» ك بو خصوصدە وضعيتى القبانك
 ادبيات فاكولتەسى مجموعەسى — 4

حرفلری و مفهومی ، بیلکیریمزده حرفلر واسطه‌سیله تشکیل اولنان نامتناهی کله‌لر کییدر .

بو حالده لوق ایچون ایلاک وظیفه بسیط فکرلرک عماماً اراشی و تصنیقیر . فکرلر اول امرده ایکی بویوک قسمه « Ideas of sensation » حاسی فکرلر و « Ideas of reflection » تأملی فکرلر یعنی باطنی فکرلره آیریلیر . حاسی فکرلر خارجی اشیانک مشاهده‌سی اثناسنده بو جسملرک شعوریمزده تولید ایتدیکی محتوالردر . تأملی فکرلر شعوریمزده واقع اولان حالتلرک تماشاسی دویسیله مشعور اولانلردر (مثلاً حسلر ، اراده فعللری) . بعض مفهومیلرک عینی زمانده مختلف حاسه‌لر واسطه‌سیله (مثلاً مکان) معطی اولماسنه مقابل بعض مفهومیلرک محتواسنی بالذات حاسی و تأملی ادرا کده بولورز . ایشته بونلر « Durée » مدت ، موجودیت و قوت‌در .

حاسی و تأملی فکرلر بزه دائماً معین بر صورتده معطی اولاره و اراده مزله آزالتوب چوغالته‌میه جغمز بر مالزمه‌در (Material) . بو مالزمنه‌نک ایشلنمسی یعنی روحک بیلکی فعالیت نه‌دن عبارتدر ؟ بو فعالیت آنجق مالزمنه‌نک بر طویلانمسی حافظه‌ده صاقلانمسی ، قسمیه ، تحلیل و ترکیندن باشقه برشی اولاماز . تحلیل و ترکیب ایدیجی فعالیت ایله مجرد فکرلرک تشکیلی ایضاح ایده‌بیلیرز : « بیاض » و « یووارلاق » مفهومیلرینی کورولان بر موضوعده کی رنک و شکلی بر برندن تجرید ایتمکه تشکیل ایده‌بیلیرز . کذا « علی‌العموم مثلث » فکرینی آنجق مائل‌الزاویه و قائم‌الزاویه مثلثلر کورمک صورتیه تشکیل ایده‌بیلیر . سه‌مده بو مثلث فکری نه مائل‌الزاویه و نه‌ده قائم‌الزاویه اولاجق فقط عینی زمانده هر ایکسی‌ده اولاجقدر .

بولدیغمز نتیجه یالکنز بسیط و مرکب فکرلرک موجود اولدیغیدر . بسیط فکرلر ایسه اراشه و تصنیف اولونمشدر . شیمدی سؤالمنه کیی مرکب فکرلرک موجود اولدیغیدر . لوق اوج مرکب فکر قبول ایدیور : « Modes » حالتلر ، طورلر ؛ « Relation » اضافت و جوهر . حالتلر مستقل اولمایان و بر دیکرینه تابع اولان ترکیلر و اضافت فکرلرک مقایسه‌سی دولایسیله اولان ترکیلرک نتیجه‌سیدر . لوقه اک فاضله مشکلات چیقاران جوهر یعنی اشیادر . مع‌ماویه لوقک نه‌دن دولای جوهری مرکب فکرلر آلتنده صایدیغی و اونی بسیط فکرلر ترکینک بر نتیجه‌سی عد ایتدیکی قولای آکلاشیلیر : جسمی بر

شيئي شمعوريمزه عرض ايتدکلريني تدقيق ايدەرسەك بونلرک دائماً رنکلر ، شکلر ، ثقلت وقاطيلق کيبي شعور محتواسی اولديغنی بولوز . فقط بوکا مقابل بز اشياي يالگنر حالتلر يعنی بر طاقم محتوالرک مجموعی اولارق قبول ایتەيز ، چونکه بز کوردیکمز رنکدن و دويدیغمز قاطيلقدن بومحتوالری « ذاتندە طاشيان » رنکلی وقاطی اولان بر جوهر دن تفریق ایدەرز . فقط بوخاصەلری « طاشيان » دیدیکمز جوهر ، « قاریشیق » بر مفهومدر . چونکه بو اویله بر کله درکە بوکا مقابل تصور ایدیله بیله جک بر محتوا کوسترمک امکانی یوقدر ؛ چونکه شیمدی یه قادار بویله ر شیئی کیمسە ادراک ایتەمشدر . بویله جه لوقدە - اولجه هوبسەدە اولدیغی وجهله - جوهری ، حکم دەکی موضوعله برلشديرمک يعنی حاسەلر واسطەسيله معطی محتوالری بر کلمیە عطف ایتک تمایلی مشاهدە ایدیورز . فقط جوهر اساساً اشیادە شائی موجود اولان صوگ ومستقل شیدر . بوندن دولایي جوهرک صرف لسانی بر ماهیتی حائز اولان حکمک موضوعیله توحیدی ، حادثە عالمک تحتندە مستقر ودائی بر موجودیت دییه قبول اولنان جوهرک يالگنر بر (Façon de parler) طرز ایدە اولدیغی واساساً موجود اولان شیئلرک يالگنر فیکرلر اولدیغی نتیجە سنه واریر . بالاخره بارقلی وهیوم طرفندن قبول اولنان بونقطه نظر دن لوق دهاچوق اوزاقدرد . لوق بالعکس زمانندەکی فیزیکده جاری اولان شعور خارجنده کی متحیز وعدم تنافذ خاصە سنی حائز کائنات تصوری اولدیغی کبی قبول ایدر . بوندن دولایي لوق بذاتە مادە یه عائد حیث و (Solidité) عدم تنافذ کبی کیفیات اولیه (Qualités primaires) یی رنک ، حرارت کبی تالی کیفیتلردن (Qualités secondaires) تفریق ایدر . فقط بورادە لوقک نظر اعتبارە المادیغی بر جهت قالیورکە اودە بوفکرک بذاتە جوهر حقندە برشی بیله میه جکمز ادعاسی ایله تە صورتدە تالیفی قابل اولاجغی وعینی زمانندە « بشری مدرکە حقندە قلم تجربە سی » ک صوگ بابندە اورتە آتیلان بیلکی تعریفنە ناصیل اویاجغیدر .

کتابک بوصوگ بابندە عینی مشکلاتە تکرار تصادف اولنور . حاسی وتأملی فیکرلرک بیلکینک یکانه ضروری مالزمه سی اولدیغی حقندەکی ادعا بیلکینک (حکمک) شویله برتعریفنە منجر اولور : بیلکی (حکم) « فیکرلرمن آراسندەکی تطابق ویاعدم تطابقک ادراکی » در . بیلکیمز يالگنر فیکرلریمزه عائددر ؛ اونلر بیلکیمزک حدودی وحقیقت ویا گلشغلک یکانه معیاری وواسطە سیدر . بر حکمک حقیقی اولسی دیمک قضیه دەکی کلهلرک تطابقه مقابل فیکرلرک آراسندە عینی تطابقک موجودیتی دیمکدر . بوکا نظراً

اوپچ دورلو حکم یعنی تطابق و یا عدم تطابق شکلی تفریق اولنور: $a = b$ و $a = a$ دکلدر حکمی عینیت و غیریت افاده ایدر؛ ریاضی حکملرده تطابق (Agreement) معین بر کمیت مناسبتی اولور؛ طبیعت علمنده کی حکملر (آلتون یا نماز) ایسه هموجود اولمغی یعنی زمان اعتباریله برابر اولمغی افاده ایدر. نهایت لوق بونلره بر دردنچی نوع حکملر یعنی موجودیت حکملرینی (Jugement d'existence) علاوه ایدر. فقط بورده فکرلرک بر بریله تطابق یرینه فکرلرک شأنیته تطابق کچر. مثلاً « الله موجوددر » شونی افاده ایدر: بزده کی الله تصویری شعوریمز خارجنده بر موضوعه مطابقدر. بویله جه تکرار بیلکیمزک موضوعی و غایه سی شعورده معطی اولان فکرلر یرینه بوفکرلر خارجنده بر عالم اولیور. بویله جه بیلکی فکرلری مقایسه و ترکیب ایتک ایکن شعور محتوالرینک آلتنده کیزلی اولان حوهری، شأنی بر کأثناتی رسم ایتدیرمک کیی باشقه برشی اولیور.

فقط موجودیتنی و خاصه لرینی بلا واسطه و شبهه کوتورمز بریقین ایله یعنی « حدسی » قاورادیغمز شی یالکز کندیمزه عائد اولان شعور عالمی، فکرلرک هیئتدر. جسمی اشیانک بیلکیسی یعنی حاسه لره استناد ایدن بیلکی بزى شعور خارجنده بر جسم عالمه سوق ایدرسده بوادرا کلریمزک بزى آلدانمایه جنى حقنده کی انسیاقی، کور براعماددر. نهایت او یله بر موجودیت واردر که کأثناتک سببی اولمق اوزره حدسی قاورانه مازسده اثبات اولنه بیلیر: الله. لوق الله حقنده کی اثباتک تجربه یه استناد ایتدیکنی سویلر. حالبوکه بو، علمی بیلکیلرک یالکز فکرلرک اولایله جکی یرده ممکن اولدینی قناعتنه برتناقض تشکیل ایدیور.

§ 9 — بارقلی و هیوم

George Berkeley (1648 ده ایرلاندا ده دوغمش 1734 دن اعتباراً Gloyne پسقپوسی 1753 ده وفات ایتمشدر) لوقک نقطه نظرینی « Principles of human knowledge » (بشری مدرکه نك پرنسیپلری) نامنده کی اثرنده ایکی جهتمدن تعدیل ایتمشدر: 1- بارقلی داها اساسلی و معقول بر اسمجی در (nominalist). عمومی و مجرد موضوعلر، حتی مخیله دهده یوقدر؛ هر فکر مشخص و منفرد بر واقعدر. یالکز عمومی معنا افاده ایدن اسمروارددر.

یعنی موضوعلرک بربرینه مشابہت لرینی ویا هپسندہ تصادف اولنان مساوی وصف لرینی تدقیق ایدہرک عینی اسمله تسمیه ایدہرز . مع مافیہ بواسم دولایسیله معین بر موضوعی استدلال ایتمک خطاسندن اجتناب ایتملی یزہ . اساساً « قیرمزی » دینن شی موجود دکلدر . موجود اولان شیئلرده رنک اعتباریله بربرینه مساوی اولانلری قیرمزی شیئلر دیه تسمیه ایدہرز . یارقلی نك عندندہ عنعنوی فلسفہ نك اك بویوک خطاسی کلیات و مجرداتی ره آل موضوعلر فرض ایتمیدر . 2 - ایکنجی جهت ، جوهر مفهوم نك ده بو نقطه نظرہ کورہ تدقیق اولونماسیدر . جوهر واشیا ادراك وفکرلر مجموعندن باشقه برشی دکلدر . « شوکیراز » دیدیکمز شی کورولن بررنك وشکل ، دوقونیلان بر قاتیلق و آغیرلق ، معین برقوقو ولذبدن مرکدر . ۱ کر بوشیئی (Chose) ادراك اولنان او محتوالرک « جوهری استنادکاهی » فرض ایدہجک اولورسہق مجرد بر صورتده دوشونیلن بر مجموعی مستقل بر موضوع و مجرد بر شیئی مشخص و ره آل یامش اولورز . بویله جه یارقلی نك آهنکلی اسمجیلکی جوهر مفهوم نك تماماً انفسیلشمہ سنہ منجر اولویور : جوهر مفهومی آنجق کله لر استعمالی دولایسیله حاصل اولان بر فیکسیوندر (Fiction) . فقط بونك نتیجه سنك شعوردن مستقل موجود فرض اولنان جسم عالم نك رفع ایدلمسی اولدیغنی یارقلی تماماً قاورامشدر . بر ادراك آنجق ادراك اولوندیغنی مدتجه موجوددر . اونك موجودیتی ادراك اولونمسی شعورده معطی اولماسی در . « esse est percipi » وار اولمق ادراك اولونمقدر . برقوقونك موجود اولماسی قوقلانمسی دیمکدر . بررنكک موجودیتی کورولمسی و برصدانك موجودیتی ایشیدلمہ سندن باشقه برشی دکلدر . بونوع محتوالر ایچون بونی عمومیتله تسلیم ایدرلر ؛ فقط لوقك اورتیه آتدیغنی بر تصنیفه استناد آجسامت ، حیز و عدم تنافذ کبی اولی کیفیتلر خصوصنده بر استثنایامق عادت اولمشدر . فقط حیز و عدم تناقذ بزه رنك و صدادن باشقه بر صورتده معطی دکلدر ؛ اولورده بزم ایچون عیناً شعور محتواسیدر وعینی اضافیت و تحاولی اراءه ایدرلر . اویله ایسه بونلرک بر قسمی ایچون جاری اولان دیکرلری ایچونده جاریدر . بوندن ماعدا رنك و تحیز حقیقیته بربرینه مربوطدر . ویا لکنز تجرید صورتیله آریله بیلیرلر . بویله جه رنکسز و یالکنز متحیز ماده مفهوم نك تجرید صورتیله اورتیه آتیلمش خطائی بر ادعا اولدیغنی تظاهر ایدر . نهایت شعوریمز محتواسی اولارق معلوم اولان بر واقعیه شعورک خارجنده بر موجودیت عطف ایتمکله عینی خطایه معروض قالیرز . بویله جه یارقلی آهنکلی معقول بر (Idéalisme) فکر جیلکه واصل اولور .

بارقلي اساساً هوبسك ماده جيلكنه معارض اولماش اولسه و بو ماده جيلكنك خريستانلغى تهديد ايتديكنى تصور ايتمهش اولسه ايدى بو نتيجه يه بوقادار چابوق واصل اولمازدى . ايشته بو الهى تمايل بارقلى نك سيسته منه حاكم اولمش و سيسته منى تعيين ايتمىدره . اولاً جسمدن روحى جوهر قطعيته تفريق اولتور . جسم و كرلر و ادراكلر ك مجموعندن باشقه بر شىء دكلدر ؛ فقط ادراكلر ايسه ادراك ايدن بر (بن) سز تصور اولنه ماز . بالعموم وار اولان شيئلر يا ادراك اولنان بر شىء يعنى بر شعور محتواسى ويا بر ادراك ايدن يعنى بر روحدر . بويله جه روح يعنى روحى جوهر ايچون جسمى وارلقدن ماهيت اعتباريله فرقلى بر موجوديت تأمين ايدلمش اوليور . روح فعال و مؤثردر ، حياتدر و سببدره مع مفيه روح شعورده كى معطياتك فاعل سببى دكلدر . روح اونلرى يعنى احساسلرى معطى بولور . شيمدى بونلر ك بر سببى آراشديره جق اولور سه ق اولو و منفعل ماده دن صرف نظر ايدهر ك بزه مشابه فقط بزه فائق فعال بر سبب نظر اعتباره المالى يزه . بويله بر سببده آنجق الله اولابيلير . بويله جه بارقلى نك اوقازيوناليزمه استناد ولايب نيتسه تماس ايتديكى كورولييور . لايب نيتسك روحچيلغى (Spiritualisme) ايله اولان مناسبتك درجه سى شوفكرله تظاهر ايدر : فه نومه نال جسم عالمك شائيتى بو عالمده كى قانونى مناسبت و طبيعت علمك وظيفه سى ده بو نوع قانونلرى كشف ايتمكدور . جسم عالمى تشكيل ايدن فكرلر بر برينه تأثير ايتمز . فقط اونلر بر برينه قانونى بر مناسبتله مربوط اولدقلرندن هر برى بر ديكرى ايچون بر اشارتدر . مثلاً سياره لرك كوش اطرافنده رسم ايتدكلرى محرك « فى الحقيقه » قطع ناقصدر دير سه بونك افاده ايتديكى معنى شودر : رؤيت زاويه مى ارضك خارجنه نقل ايدم بيلسم اونلرى بو صورتده كورورم ويا كوره بيليردم . بويله جه بارقلى ده ، قوتى نانتال فلسفه ده اولدينى كى ، تأثير مفهومى ايله قانون مفهومى بر برندن آيرلقددر . بويله اولمقله برابر بارقلى نك فكر جيلكى ايله لايب نيتسك فكر جيلكى آراسنده كى بوبوك فرق عياندور . بارقلى رياضيه قارشى لاقيد وحتى معارضدره . اور رياضيه ده كى واضح و متميز قانون ايله اختيارى قاعده نك فارقنى طانماز . بارقلى رياضيه ده كى قبلى (Apriori) نسبتلر تعينى و سيسته ماتيك تصنيفى ، تجربى موضوعلرك صرف تعدادى و تصنيفدن تفريق ايتمز . ونك عندنده « قانون » تجربه واسطه سيله تعيين ايتديكمز ايكي حادثه نك بر برينه مربوطيتى در . بارقلى ايچون قانون ماهيتنى طاشيبان شى لايب نيتس ايچون موقت بر قاعده در .

بارقلى نىڭ دوشونىچەسىنىڭ صوڭ دۈرىندە الەھىيەتە ئائىد غىنىسىزلىرى غالىب كەلدىكى فىلسوفى ئو افلاطونى ماھىيەتتە بىر سىزىلگە سوقايدىر . بولمىگەنچە بارقلى اللە و روھى ياراتچى بىر عقل دىيە قىبول ايدەرك مەتافىزىك بىر طىبىعت اىضاحىنە توسل ايلر . بارقلى نىڭ صوڭ شايان دقت و قىسما طىبابت و قىسما فىلسەفەيە دائىر اولان « Siris » نامىندەكى اثرىندە بو دوشونوش طرزيىنە تصادف ايدەرز .

*
* *

لوق ايله باشلايان فىكرى جريان ، لوقدەكى وضوح و بارقلى دەكى تنقىد اقتدارىنى كەندىسىندە جمع ايدىن David Hume دە كمالە واصل اولور . هيوم تنور دورى فىلسەفەسىندە تامامەن مەفقۇد اولان تارىخى كورىشى ايلك دفعە تطىيق ايتىمىشدر . (« انكلىترە تارىخى » نامىيە يازدىغى بىر اثرلە كەندىسىنىڭ مەھم بىر تارىخىچى اولدىغى كوسترمىشدر .) هيوم 1711 سەنەسىندە ئەدىن بورغەدە دوغمش ، 1734 - 1737 سەنەلىرىندە فرانسەدە قالاراق Treatise of human nature (بشرى طىبىعت حقنىدە قلم تەجرىبەسى) نامىندەكى اساس اثرىنى يازمىشدرە . مع مافىە محررلك شەرتى بو كىتابك چوق واضح و كوزل يازمىش اولماسىنە رغماً بالا خرم اخلاقى و سياسى اثرلىرىنىڭ نىشردىن صوگرا حاصل اولمىشدر . 1752 سەنەسىندىن صوگرا ئەدىن بورغ شەرىندە حافظ كىتابك ايتىمىش و 1776 سەنەسىندە اورادە وفات ايتىمىشدر .

(هيوم) ك مەھم فىلسفى اثرلىرى شونلردىر : « Treatise of human nature » « بشرى طىبىعت حقنىدە قلم تەجرىبەسى » 1739-1740 Enquiry concerning human understanding (بشرى مدر كە حقنىدە قلم تەجرىبەسى » 1748 Dialogues concerning natural religion « طىبىعى دىن حقنىدە دىالوگ » 1779 .

هيومك اثرىندە ايلك اورتەيە آتيلان مسئلەلوقك فىلسەفەسىندىن بىلدىكىمىز مسئلەدور : « بسىط قىكرلر » ك ، شعور حياتنىڭ غىنىسىزلىرىنىڭ سىستەماتىك تعدادى و تصنىفىدر . هيوم دە لوق كىبى « حاسى » و « تأملى » فىكرلىرى تفرىق ايتىد كدىن صوگرا بونلرە برايكىنجى تصنىف داھا علاوہ ايدىيور : شعور محتواسى « Impressions » انطباعلر و « Ideas » نصيرلر . آيرىلير . دون كوردىكىم بىررىك شعورم اىچون ايزسىز بىر صورتدە غائب اولمامىشدر ؛ بىن اونى « تخطىر » ايدە بىليرم ويا مخیلەمدە « تصور » ايدە بىليرم . تصور ايتدىكىم زىمان شعورمىدە دونكى كوردىكىم رنىك كەندىسى حاصل اولماز . اونك ىرىنە اوگا بىر جەھتدىن مشابە و بىر جەھتدىن

«اوندن تماماً فرقلی بر صورتده پیدا اولور؛ یعنی رنگک تخطر اولنان «خیال ویا تصویری» رنگده اولدیغی وجهه ، ایشیتدیکم بر صدا ویا بر حس و اراده‌یی ده تخطر ایده‌بیلیرم . یویله‌جه بالعموم فکرلر ایکی قسمه آیریلیور : برطرفده کورولن رنگ ، ایشیدیلن سس و دیولان حس کیی انطباعر Impressions و دیگر اطرفده بونلره تقابل ایدن تصورلر . هیوم بونلرک آراسنده کی فرقی داها معین بر صورتده تثیت ایدر . انطباعر Impressions ، تصورلره (Ideas) مقابل داها جانلی در وعینی زمانده اونلره قارشی بر Belief ، اعتماد دویارز . بوندن دولایی انطباعر و او گاعائد تصور آراسنده معین بر مشابیهت واردر . اساساً بوندن دولایی تصور خیاللرندن بحث ایده‌رز : تصور اولنان رنگ کورولن رنگک بر نوع رسمی وقویه‌سیدر . فقط بو مفهوم بو ایکی شی آراسنده بر دیگر مناسبتیه اشارت ایدیور : قویه دائماً اصلک تقدم ایدن موجودیتنی استلزام ایدر . یعنی بز هر هانکی برشیئی آنجق ادراک ایدوب معین بر انطباعر آلدقن صوگرا اوشیئی تصور ایده‌بیلیرز . بوراده یالگزشویله بر استثنایه اشارت اولونمالیدر : بز معین بر طاقم نسبتلر ، ترکیلر داخلنده معطی اولان بسیط ادراکلری بومرکب صورتدن چیقاردرق یگی بر هیئته ربط ایتک صورتیه هیچ بر زمان ادراک ایتمه‌دیکمز و حقیقیتده موجود اولمایان برواهمه تولید ایده‌بیلیرز (مثلاً بر آتون داغ) . بو خصوصده دوشونجه‌نک «فعالیتی» بسیط وکرلرک حاضر لادیغی مالزمه‌یی ربط ایتک و آیرد ایتکدر . لوقده کی بیلکی نظریه‌سنک بو اساس فکرینه بوراده داها واضح و قطعی بر صورتده تصادف ایدیورز : استعمال ایتدیکمز هر کلمیه بر معنا ویره‌بیلملی‌ز ، یعنی کله‌لرک اشارت ایتدیکی موضوعلری تصور ایدبیلملی‌ز . مع مافیله بالعموم تصورلریمز انطباعرله استناد ایتدیکی ایچون ، معنا ویره‌رک دوشونه‌جکمز هر شیئک ، عنصرلری اعتباریه ، انطباعرلریمزده معطی اولماسی لازم کلیر .

هیوم ، لوقک فلسفه‌سنده بعض مفهوملره قارشی تماماً تطبیق اولونمایان بو پرنسپی شو مفهوملرده تطبیق ایدر : جوهر و سبیت و وجود . لوقک کوستردیکی وجهه جوهر مفهومته تقابل ایدن معین بر ادراک محتواسی یوقدر . بارقلی ده تماماً حقلی اولارق بوندن (شیء Chose) ک بر ادراک و فکی دمتی اولدیغی نتیجه‌سنی استخراج ایتشدی . ایشته بو عینی فکری هیوم روحی جوهره ، (بن) ده تطبیق ایدیور . رنگ و قاطیلقدن ماعدا رنگلی وقاطی بر (شیء) Chose ادراک ایتمه‌دیکمز کیی حسلر و اراده‌لردن ماعدا حس ایدن و آرزو ایدن بر (بن) ده بزم ایچون مشعور دکلدز . شیئک بر ادراکلر مجموعی اولماسی کیی (بن) ده حس و اراده‌لریمزک مجموعیدر . بارقلی وقوتی نانتال فلسفه‌نک

عكسینه جوهر مفهومك خارجى و داخلى ادراك ساحه سنده گى استنادكاهى يي قلمش اوليور. عینی زمانده لوقك فلسفه سنده اشارت اولنوب ده تماماً تطبیق اولونه مایان شویله بر پرئسیپ تطبیق اولونیور: معطی شعور جریانك تحلیلی نتیجه سنده آله ایدیلن گچیمی «فکرلر»، «حقیقت» یعنی بالعموم شأنیتك صوڪ عنصرلریدر. بویله جه دائماً عینی قالان مستقر بر وارلق دییه بر شی قالمایور؛ اویله بر وارلق که فکرلر آنجق بونك فعالیتی دییه ایضاح اولونه بیاسین! بو ایسترسه (بن)، ایسترسه الله ایستر جسمی جوهر اولسون. نهایت ییلکی دخی بر فکر یاراتماسی، تولید ایتسی یرینه یالکیز بر طوپلامه، مقایسه و تسویه دن عبارب قالیور.

بو جهت (هیوم) ك المشهور تحلیله ده یعنی سبب مفهومك تحلیله چوق بارزدر. یز آتشی حاصل اولان صیجاقلنك، متحرک بر جسمك حال سکونته بولنان بر جسمه تصادمی بونك حرکتك سببیدر دیورز. آتشی و حرکت ایدن جسملری کوریورز، کذا صیجاقلنی ده دویوریورز. فقط بوندن ماعدا بر سبب اوله حالی کوریوریوز؟ هر حالده خیر! کوردیکمز بر شی وار ایسه اوده آتشی اولدینی زمان حرارتك ده حاصل اولدینی و بر تصادم نتیجه سنده بر جسمك حرکته کلدیکیدر. بوراده واقع اولان، بویکی حالك زمان اعتباریله بر برینی تعقیب ایتدیکیدر. فقط بوراده عمومی دوشونجهیه نظراً ادعا اولنان یعنی بونلردن برینك سبب و دیگرینك نتیجه اولدینی فکری داها چوق فاضله برشی احتوا ایدر. بویکی واقعه آراسنده بر رابطه اولدینی و بونلردن برینك دیگرندن استخراج اولنه بیله جکی ادعای حقنده بزه ادراکلریمز هیچ بر شی عرض ایتیهور. سبب مفهومی تطبیق ایتدیکمز واقعهلری نه قدار اینجه دن اینجهیه تدقیق ایدرسهك ایدلم سبب مفهومه مقابل بر انطباع (Impression) بولمق ممکن دکلدرد.

فقط تجربه بزه هیچ بر یرده سبب رابطه سی کوسته رمیورسه بز ناصیل اولیورده بویله بر مفهومه صاحب اولیورز و اوکا بر معنا ویریورز؟ هیوم بوسؤاله نداعی نظریه سیله جواب ویریور. اك بسیط تجربه نك کوستردیکی وجهله ادراکلریمز و تصورلریمز نظامسز، مناسبتسز و منفرد بر صورتده دکلدرد. بالعکس اونلر بر هیئت تشکیل ایدرلر و تداعییه تابعدرلر. باخصوص خاطرهلریمز دائماً تقدم ایدن برادرا که ویادیگر خاطرهلره استناداً حاصل اولور. بروقه بر دیگرینك خاطره سنی اویاندریر و بوده بر دیگرینی تولید ایدر و الخ... بویسه منفرد فکرلر آراسنده کی «تداعی نسبتته»

وتداعي قوتنه كوره در . تداعي مفهومی هیوم دن اول روحیاتده مستعمل اولمقله برابر - لوقده بونی استعمال ایدر - ایلک دفعه بومفهومی دریندن تدقیق ایدن هیوم اولمشدر . هیوم بونلرک هپسینک ایکی یه ارجاع اولنه بیله جکنی بولیور : مشابته مناسبتی ، زمانده ومكانده مجاورت یعنی مشابته دولایسیله تداعي وتجربه دولایسیله تداعي . بکا آکلاتیلان برحکایه ، کندی باشمدن کچن بروقه یی خاطر لاتیر (مشابته تداعیسی) . برئهو، برزمانلر ایچنده اوطوران واوراده دائما کوردیکم بر آرقداشمی خاطر لاتیر . (تجربه تداعیسی) . تجربه تداعیسی برده تزایدده مستعددر . شعورمده دائما برابر واقع اولان ایکی حال نه قدار چوق تکرر ایدهرسه آرالرنده کی نسبت ووحدت اولسبتده صیقی اولور .

سبب دولایسیله مربوط اولان حادثه لرده کی مناسبتک برزمان تعاقبی اولدیغنی تجربه بزه کوستریور . بوکا مقابل هیوم a و b کیی ایکی محتوانک بربرینی تعقیب ایتمینک اولنری سبب ونتیجه عد ایتک ایچون کافی کله دیکنی سویلر . آنجق بو تعاقبک دائما ادراک اولونمسی بوراده برسبب رابطه سی اولدیغنی فکرینی اجتناب اولونمز بر صورتده بزه تلقین ایدر . فقط عینی تعاقبک مکرر ادراکی مسئله یی نه صورتله ایضاح ایدر ؟ بو تکرر a ایله b آراسنده بر تداعي تولید ایدر و بونی تقویه ایدر . بو تداعي دولایسیله a نك هر حادث اولوشنده b ده تخطر اولنور ونهایت تداعي کافی مقدارده تقویه اولونمش ایسه a یی کوردیکمز زمان ضرورته b نك تصویری جانلی وپارلاق بر صورتده حاصل اولور . سونوك خیالره مقابل ادراکلرده کی تصادف ایتدیکمز جانلیلق وپارلاقلق کی شعوریمزده زورله حاصل اولور . ادراک عالمی یالکگز تخیل اولنان عالمه مقابل حقیقی اولان عالمدر . فقط اونك « حقیقی » ایشه بوجانلیغی ، پارلاقلی و اجبار ایدیجی خاصه سیدر . فقط بو خصوصیت یالکگز شعوره حاجب ادراکلره عائد دکلدر ، بوندن ماعدا بو ادراکلره زورله تداعي صورتیه التحاق ایدن تصورلرده عائددر . بوراده (هیوم) ک سبب مفهومی حقنده کی تحلیلی جوهر مفهومك تحلیلله برلشیر . حقیقی اولان صوك شیئر ، شعورده کی کلیجی کچی منفرد فکرلردر ؛ یوقسه بونلرک تحتنده مستقر خلق ایدیجی بر پرنسپ دکلدر . فقط روحی کوروشله شعور محتوالرینك غائب اولمالرینی مطلق برانقراض شکلنده فرض ایتمز ، اونلرک ینه باقی اولدقلرینه و آرالرنده کی سبب مناسبتنه اعتماد ایدرز . بویله جه جوهر و سبب مفهوملری بشری ذهنک ضروری فطری فکری اولمقدن چیقیور و تصادفی بر روحی تکاملک نتیجه سی اولیور . بورادن هیومك تحلیلنك ناصیل ضرورتله

بر سبب علمی نفسیله یز مکه منجر اولدیغنی وضوحله کوروروز. سبب حکملری منطق بر صورتده تدلیل اولنه ماز؛ یالکیز بزم بونوع حکملر ویردی کمز روحیات نقطه نظرندن ایضاح اولنه بیلیر.

هیوم بالعموم بیلکیلریمزک فکرلر آراسنده کی مناسبتلری تعیین ایتک اولدیغنی نقطه نظرنی لو قدن آلیور. بوناسبتلر بویله جه بالعموم بیلکیلریمز ایکی مختلف غروپه آیریلیر: بر طرفده منطق - ریاضی بیلکیلر و دیگر طرفده طبیعت علمنه عائد بیلکیلر. بونلرک ایکیسی شو صورتده آیریلیر: فکرلر آراسنده اوله برطاقم نسبتلر واردر که بونلریالکیز فکرلرک کندیلری واسطه سیاه تماماً تعیین اولونور. بونوع نسبتلر، مشابهت، عینیت، تناقض و کمیت نسبتلری کی ریاضیه و منطقده موضوع بحث اولان نسبتلردر. قیرمزینک ماوی دن فرقلی اولدیغنی و بر مثلثک زاویه لرینک مجموعنک ایکی قائمه یه مساوی اولدیغنی بومفهوملرک صرف تصویری نتیجه سنده بداهتله آکلارم. بالعموم طبیعت علمنک استناد ایتدیکی سبب مناسبتی بویله دکلدردر. چونکه یالکیز آتش و حرارتک تصویری بونلرک سبب و نتیجه نسبتیه بر برینه باغلی اولدقلرینی کویسترمکه کافی دکلدردر. بوندن دولایی منطق و ریاضیه بزه کلی و ضروری بیلکی تأمین ایتدیکی حالده طبیعت علملرینک سبب نسبتیه استناد ایددن معلوماتلری، انفسی تصورلرده کی اجبارک بر افاده سیدر.

[بیتمه دی]

دو قنور اورمناه معدالیه